

Maria Nagel - de Groot

Achteraf bekeken

Architectuur in Suriname

1951 tot 1969

BOUWWERKEN ONTWERPEN DOOR

ir. P.J. Nagel

(1921 – 1997)

Eerste druk in februari 2005: 150 ex.

Bij de 2^e druk, in oktober 2005 (100 ex.)
is op pagina 25 een recentere foto geplaatst.
Op de pagina's 257, 260 en 261 zijn
aanvullende gegevens verwerkt van de
kunstwerken van Noni Lichtveld.

Bij de 3^e druk, in december 2005 (100 ex.)
is op pagina 39 een ontwerptekening van het
gebrandschilderde raam in de voorgevel geplaatst.

Deze 4^e druk, in april 2007, is gelijk aan de derde druk.

© 2005 M.W. van der Vegt – de Groot

Print- en bindwerk: Control P, Hengelo O.

Papier: 135 g/m² Mellotex Natural white

Uitgever: M.W. van der Vegt – de Groot
tel. 074-3763075
e-mail: mwvdvegt@xs4all.nl

ISBN: 90-9019280-8

Trefwoorden: Monografie (kunst) en Bouwkunst, architectuur

Gedeponeerd bij de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag

Dit boek is met veel zorgvuldigheid samengesteld. Indien U opmerkingen heeft over eventuele onjuiste gegevens kunt U zich rechtstreeks tot de schrijfster wenden.

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de schrijfster.

No part of this book may be reproduced in any form by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the publisher.

Maria Nagel - de Groot

Achteraf bekeken

Architectuur in Suriname

1951 tot 1969

BOUWWERKEN ONTWERPEN DOOR

ir. P.J. Nagel

(1921 – 1997)

Lay-out: Jan van der Vegt

4^e druk

Ter herinnering aan Peter Nagel, mijn eerste man, die de mooiste
jaren van zijn leven in Suriname heeft doorgebracht.

Hij hield van het land en de mensen en was, zoals
zijn vriend Emile de la Fuente hem noemde:

"Een vriend van Suriname".

Opgedragen aan mijn zes kinderen,
die mij hebben aangemoedigd dit boek samen te stellen.

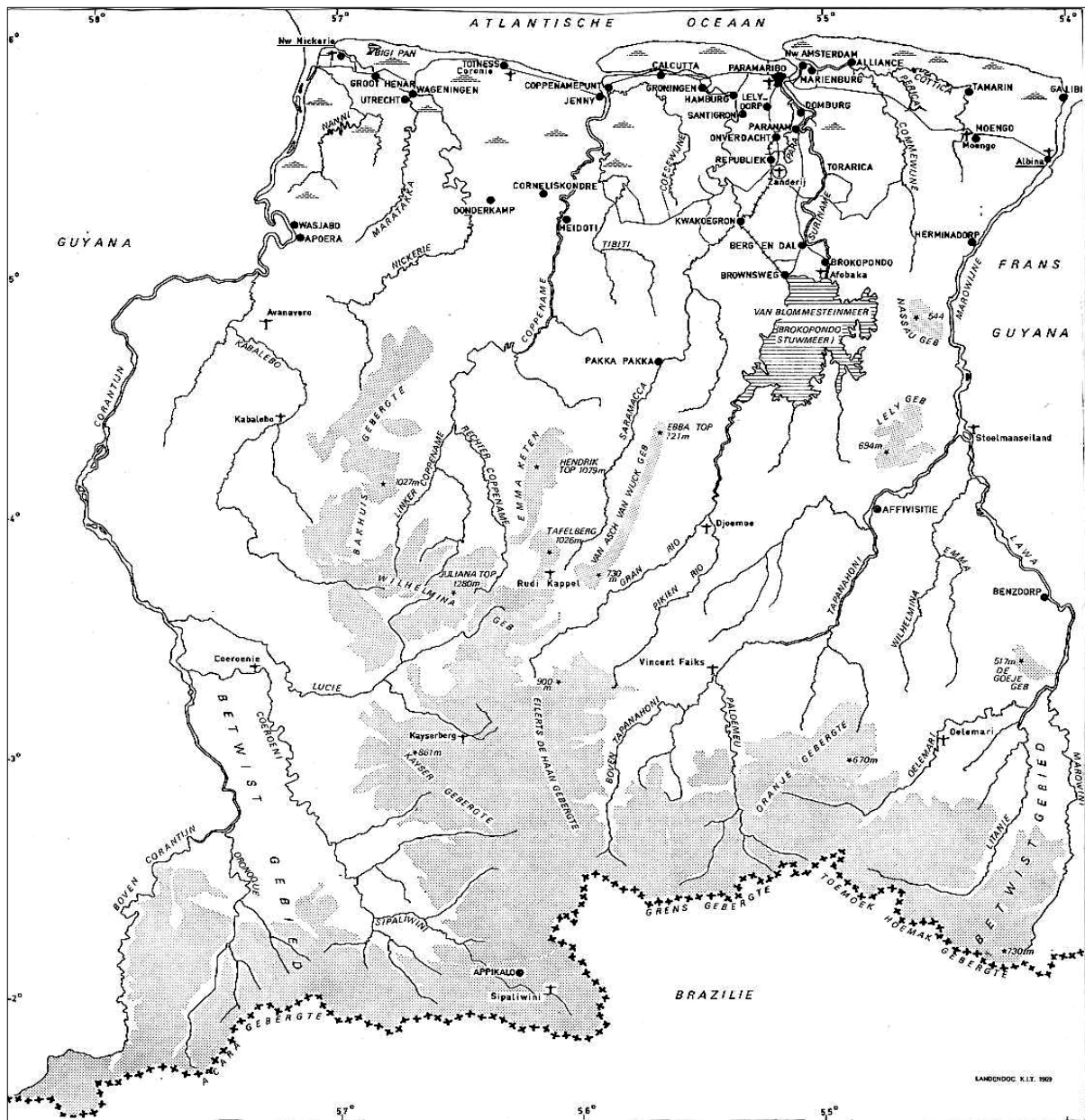
vlnr: Marjolein, Peter, Rosemarie, de schrijfster, Janine, Yolanda en Paul.

INHOUD

	blz.	
KAART VAN SURINAME		
WOORD VOORAF	1	
AANBEVELING	2	
INLEIDING	3	
BOUWWERKEN:	16	
Ontspanning en sport	17	Buitensociëteit "Het Park" 1954
	18	Het Suriname Stadion (thans André Kamperveen Stadion) 1953
	26	"Star" Theater 1957
	28	Algemeen Zwembad "Parima" 1958
	30	Surinaamse Cricketbond 1954
	31	Jeugdcentrum (EBGS) 1954
	34	Vereniging Officiers Sociëteit (V.O.S.) 1960/62
	38	Clubhuis, Zwembad en Tennisbaan Billiton 1961
Openbare gebouwen	39	Kabinet van de Gouverneur 1956
	40	Hoofdpostkantoor van Paramaribo (thans Surpost) 1959
	66	Postkantoor "Zorg en Hoop" 1963
	70	De Nieuwe Centrale Markt 1968
Banken	72	Hollandse Bank Unie N.V. (thans RBTT Bank) 1958
	106	De Surinaamsche Bank N.V. 1959
	112	Centrale Bank van Suriname 1963
Bedrijven	128	E.J. Polanen's Optische Handel N.V. 1952
	129	Kantoor N.V. Billiton Mij. 1953
	130	De Surinaamse Brouwerij 1955
	132	Bruynzeel Suriname Houtmaatschappij 1955/59/61
	136	Overzeese Gas- en Electr. Mij. OGEM (thans EBS) 1956
	138	Handelmaatschappij A.van der Voet 1957
	140	Boekhandel N.V. Varekamp & Co.
	141	Het Caterpillar gebouw. 1957
	142	Winkelpand Kirpalani 1959
	143	'Het Manufacturen Paleis' 1961
	144	Fatum "De Nederlanden van 1845" 1961
	145	Curaçaoose Handel Maatschappij (Suriname) N.V. 1956/62

	blz.	
Gezondheidszorg	157	TBC Consultatiebureau van het Sur. Rode Kruis <i>1954</i>
	158	Kinderhuis Leliëndaal (EBGS) <i>1955/60</i>
	163	Johannes King Zendingshospitaal Stoelmanseiland <i>1956/62</i>
	176	Diac. Wijkgebouw "Gouverneur van Heemskerk" <i>1959</i>
	177	Jaja Dande Zendingshospitaal in Djumu <i>1962</i>
	183	Het Diaconessenhuis in Paramaribo <i>1962</i>
Scholen en Kerken	218	Selecta School (EBGS) <i>1953</i>
	220	St. Filomena School <i>1953</i>
	221	St. Louise school <i>1956</i>
	222	Kapel van de Zusters aan de Gravenstraat <i>1954</i>
	223	Gereformeerde Kerk <i>1963</i>
Woningen	224	Woonhuis van Notaris Cabell <i>1953</i>
	226	Woonhuis van Ir. P.J. Nagel <i>1954</i>
	228	Woonhuis van de familie van Kessel <i>1954</i>
	229	Woonhuis van de familie Borstlap <i>1958</i>
	230	Directeurswoning van De Surinaamsche Bank <i>1959</i>
	231	Woonhuis van de heer Emile de la Fuente <i>1959</i>
	232	Woonhuis van Ir. C.W. Reitsma "de Greidhoek" <i>1957</i>
	233	Directeurswoning OGEM <i>1957</i>
Hotels	234	Hotel Torarica <i>1962</i>
	265	Guesthouse Stoelmanseiland <i>1962</i>
HET KANTOOR VAN IR. P.J. NAGEL	266	
OVERIGE OPDRACHTEN	268	
HEIMWEE NAAR SURINAME	270	
GERAADPLEEGDE BRONNEN	276	
RONDON HET KERKPLEIN	277	

Kaart van Suriname

VERKLARING

- PLAATS
- RIVIER
- WEG
- +— SPOORWEG
- ++++ GRENS
- † VLIEGVELD
- * BERGTOP
- ▨ GEBERGTE BOVEN 250 m
- ▲ ZWAMP

LANDHOOG. X.I.T. 1969

Woord vooraf

Dit boek bestaat hoofdzakelijk uit foto's van bouwwerken in Suriname, ontworpen door ir. Peter Jacobus Nagel in de periode 1951-1969.

In de 'Inleiding' beschrijf ik het leven van Peter: zijn studietijd, eerste werkkring op Aruba, leven en werken als zelfstandig architect in Suriname van 1951 tot 1963 en tot slot zijn activiteiten in- en vanuit Nederland.

Peter en ik zijn in 1947 op Aruba getrouwd. In 1951 verhuisden wij naar Suriname. Wij kregen zes kinderen, waarvan er drie op Aruba en drie in Suriname werden geboren. Wij vormden, zoals Peter het noemde, "*Een gezin in Koninkrijksverband*".

In 1963 gingen wij terug naar Nederland.

Het vertrek uit Suriname veranderde het leven van onze kinderen ingrijpend. Zij misten in Nederland vooral hun vriendjes en vriendinnetjes, de school en het buitenspelen.

Toen de kinderen volwassen waren en zelf een gezin hadden, maakten ze diverse reizen naar Suriname, vaak vergezeld van hun kinderen. Zij voelden zich weer helemaal thuis in het land van hun jeugd. Ook mijn kleinkinderen genoten er volop.

Tijdens het verblijf in Paramaribo was het gebruikelijk om met elkaar op huurfietsen tochten te maken langs de gebouwen van 'Papa' ofwel 'Opa' Peter'. Ze waren verrast door de moderne uitstraling van zijn bouwwerken en de herkenbaarheid van de bouwstijl. De oudste dochter Yolanda heeft nog met haar vader over haar reis kunnen spreken, maar de andere kinderen niet meer, want hun reizen vonden plaats na het overlijden van Peter in 1997.

In 'Heimwee naar Suriname' beschrijven zij hun herinneringen en reisimpressies.

Aangemoedigd door het enthousiasme van de kinderen heb ik de foto's van de bouwwerken uit de jaren 1951-1969 met hen bekeken. Zij vonden dat de fraaie foto's niet verloren mochten gaan en vroegen mij het werk en het leven van hun vader in een boek samen te vatten en zo is deze monografie ontstaan.

De foto's van de bouwwerken zijn merendeels gemaakt door Surinaamse beroeps-fotografen o.a. ter Laag Jr. en Chin A Moei.

Dr. Lieuwe Doornbos stelde mij zijn foto's van het Johannes King Hospitaal ter beschikking en Dr. Wim Vlaanderen die van het Jaja Dande Zendingshospitaal.

Ook kreeg ik enkele foto's van Myra Winter, Henk Roomer en mijn dochter Yolanda.

Het overige materiaal komt uit mijn eigen archief.

Eind 2004 ben ik met mijn tweede echtgenoot, Jan van der Vegt, vier weken in Suriname geweest. Daar hebben wij aanvullende foto's gemaakt en gegevens verzameld.

In 'Overige opdrachten' heb ik ter completering van het boek een opsomming gegeven van projecten waarvan geen foto's beschikbaar waren.

Met veel genoegen heb ik dit boek samengesteld en geschreven, omdat ik hiermee uitdrukking heb kunnen geven aan de bewondering voor een man die met veel inzet, durf en volharding heeft gewerkt. Ondanks alle bezigheden nam hij tijd voor zijn gezin. Hij was een liefdevolle echtgenoot en vader.

Ik dank een ieder die een bijdrage heeft geleverd aan de totstandkoming van dit boek. Zonder iemand tekort te willen doen, noem ik: dr. L. Doornbos, dr. W. Vlaanderen, de directeur van het Diakonessenhuis: drs. R.S. Gangaram Panday, MBA.,

Henk Roomer, Erwin de Vries, Myra Winter en Arthur de Groot.

In het bijzonder bedank ik de directeur van Hotel Torarica, Dave A. Boucke M.HM. voor zijn gastvrijheid tijdens ons bezoek aan Suriname in december 2004.

Buitengewoon erkentelijk ben ik mijn maatje Jan, die mij met raad en daad ter zijde heeft gestaan. Zonder zijn hulp was dit boekwerk niet tot stand gekomen.

Maria Nagel – de Groot

Aanbeveling

Erg blij en verrast was ik te vernemen over het verschijnen van het document: "Achteraf bekeken". Dit omdat ik erg onder de indruk ben hoeveel de heer Nagel heeft bijgedragen aan de architectuur van Suriname. Zonder hem zou Paramaribo en omstreken er nooit zo hebben uitgezien. We zijn dus trots op Nagel en hopen dat deze monumenten goed onderhouden zullen worden. Dank zij hem heb ik ook één van mijn beginwerken, n.l. het reliëf op de voorgevel (van de toenmalige HBU) mogen maken, een stimulans voor toen een beginnend kunstenaar. Dit groeide uit tot alle successen in mijn kunstenaarsbestaan: Grote opdrachten in Amsterdam en 2 maal een solo expositie in het Stedelijk Museum Amsterdam.

Erwin

Erwin de Vries

Inleiding

Peter Jacobus Nagel werd geboren op 15 maart 1921 op 'Winterbouw', de boerderij van zijn ouders, aan de Oosterringdijk in Watergraafsmeer, gemeente Amsterdam.

In 1927 kocht Vader Nagel even buiten Maarssen een huis dat aan de voorzijde aan de Amsterdamsestraatweg lag, terwijl de grote achtertuin aan de Vecht grensde.

In de zomer van dat jaar verhuisde de familie Nagel naar Maarssen. De verhuizing was een groot feest voor de kleine Peter. Daar de boerderij en de nieuwe woning beide aan het water lagen, ging de verhuizing per boot. Dat was heel eenvoudig: de inboedel werd op een binnenvaartschip geladen, de familie ging aan boord en op deze manier werd alles en iedereen naar de nieuwe woning vervoerd.

Peter bezocht de basisschool in Maarssen. Daarna ging hij naar de Chr. H.B.S. te Utrecht. In juni 1938 slaagde hij voor het eindexamen van de H.B.S.-b.

Vervolgens liet hij zich inschrijven bij de Technische Hogeschool in Delft, afdeling weg- en waterbouw. Ook werd hij lid van de studentenvereniging S.S.R.

Een grote kamer met volledig pension had hij snel gevonden. Later heeft hij met een groep vrienden een huis gehuurd aan de Vlamingstraat 24b. Daar woonde hij tot het einde van zijn studietijd.

Naast colleges civiele techniek volgde Peter ook colleges bouwkunde. Hij had veel belangstelling voor de klassieke bouwkunst van de oude Grieken, maar ook moderne architectuur sprak hem aan wegens de nieuwe functionele bouwvormen met gebruikmaking van glas, beton en staal.

Toen de oorlog op 10 mei 1940 uitbrak, kwam er een einde aan het onbezorgde studentenleven. De eerste jaren van de Duitse bezetting konden de studenten hun studie wel

voortzetten, maar op de duur werd het een doorn in het oog van de bezettende macht dat bij gewelddadige acties steeds meer studenten betrokken waren.

Op 5 februari 1943 werd generaal Seyffard geliquideerd. Seyffard was de leider van het Vrijwilligerslegioen Nederland en genoot de twijfelachtige eer het eerste slachtoffer te zijn van politieke liquidaties door de Nederlandse illegaliteit.

Rauter, de hoogste Duitse politiechef, vermoedde dat de moordaanslag op Seyffard óók door studenten was gepleegd. Als represaillemaatregel besloot hij in alle Universiteiten en Hogescholen razzia's te houden. Op zijn bevel voerden mannen van de Sicherheits- en Ordnungspolizei de volgende dag, zaterdag 6 februari, de eerste razzia's uit op de universiteiten van Amsterdam, Utrecht, Delft en Wageningen.

In Delft werd de razzia gehouden tijdens een college van een geliefde professor. De zaal was tot in alle hoeken bezet. Ook Peter was erbij aanwezig, toen plotseling Duitse militairen de collegezaal binnenstormden en alle toegangen versperden.

De studenten moesten één voor één naar voren komen. Na een willekeurige selectie werden 215 studenten in overvalwagens afgevoerd en nog diezelfde dag naar het concentratiekamp Vught overgebracht. De overige studenten konden vertrekken. Peter hoorde bij de laatste groep. Hij had nog gelegenheid zijn fiets mee te nemen voordat de Duitsers de fietsenrekken leeghaalden. Snel reed hij naar de Vlamingstraat en waarschuwde zijn vrienden. Zij voelde de dreiging en zeiden tegen elkaar: "Wij gaan weg en duiken onder voor ze ons te pakken krijgen."

Op 13 maart 1943 vaardigde rijkscommissaris Seyss-Inquart een verordening uit waarin stond dat alle Nederlandse studenten aan het begin van elk studiejaar een 'loyaliteitsverklaring' moesten afleggen. Daarmee verklaarden zij dat ze zich zouden onthouden van iedere vorm van verzet.

Dat deed een kleine minderheid, slechts één op de zeven studenten. De weigeraars werden, onder bedreiging van zware straffen, opgeroepen voor arbeidsinzet in Duitsland. Ongeveer de helft van de studenten, circa 4500, dook onder.

Op 5 mei 1945 kwam de langverwachte bevrijding. Peter vertrok al spoedig naar Delft. Veel studenten waren omgekomen in het verzet of in een concentratiekamp. Ook was er een grote groep die hun studie hadden opgegeven. Aan het begin van het nieuwe studiejaar, in augustus 1945, werden meer eerstejaarsstudenten ingeschreven dan dat er ouderejaarsstudenten waren. De studentenmaatschappij was totaal ontwricht.

De oudste studenten waren druk met de opvang en begeleiding van de nieuwkomers. Zo kreeg Peter 23 eerstejaarsstudenten onder zijn hoede. Ondertussen werkte hij aan zijn afstudeeropdrachten.

Op 18 juni 1946 ontving hij zijn bul. Graag had hij nog een paar jaar bouwkunde willen studeren, maar daar zag hij vanaf omdat zijn studie tengevolge van de oorlog al twee jaar langer had geduurd.

In datzelfde jaar behaalde ik mijn onderwijsakte en leerden wij elkaar kennen.

Inmiddels had Peter een brief ontvangen van zijn broer Jan, die als architect op Aruba werkte. Jan schreef dat ten gevolge van de 2^e wereldoorlog er op het eiland een achterstand was ontstaan in de nieuwbouw. Er was een groot tekort aan woningen, zakenpanden en bedrijven. Op het gebied van de woning- en de utiliteitsbouw zag de toekomst er dus rooskleurig uit. Ook op economisch gebied waren de vooruitzichten uitstekend.

Jan wilde samen met een collega, Folkert Loonstra, een bouwmaatschappij oprichten.

Zij zochten een ingenieur die niet alleen deskundig was op het gebied van ontwerpen en tekenen van bouwkundige projecten maar vooral opgeleid was voor het berekenen van beton- en staalconstructies.

Jan dacht dat broer Peter de geschikte persoon was en vroeg hem of hij na het beëindigen van zijn studie bij hem op Aruba wilde komen werken.

Peter nam het voorstel met beide handen aan. Na alle beperkingen in de oorlogsjaren zag hij er naar uit Nederland te verlaten en de wereld in te trekken. Aruba leek hem een mooie start. Bovendien wilde hij graag samen met zijn broer aan de slag.

Bij een reisbureau in Amsterdam informeerde hij naar de afvaarten van schepen naar de Antillen. Hij kreeg echter te horen dat er geen zicht op was wanneer er een passagiersboot zou vertrekken.

Tot zijn grote verrassing ontving hij echter al op 24 juni een bericht van de K.N.S.M. met de mededeling dat hij kon boeken op het ms. 'Boissevain'. Dit was het eerste naoorlogse passagiersschip naar de West. Het schip werd ingezet om een contingent militairen naar Curaçao te transporteren, maar er was ook ruimte voor een groot aantal burgers.

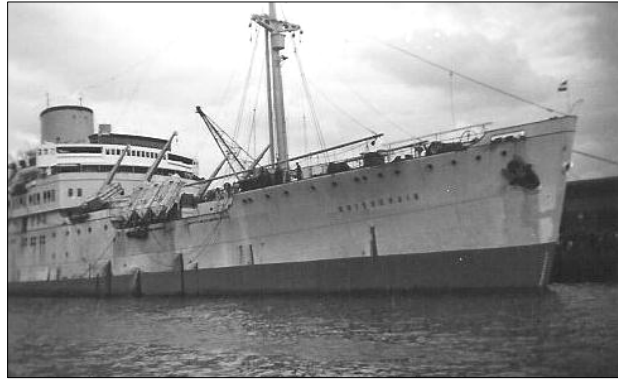
De vertrekdatum was 5 juli 1946. Hoewel Peter zat te popelen om naar Aruba te gaan, vonden wij dit tijdstip erg snel gezien onze ontluikende liefde. Er waren plannen om samen met vakantie te gaan en dat kon dan niet doorgaan.

Bij informatie bleek helaas dat het onbekend was wanneer er weer een boot naar Curaçao zou vertrekken. In ieder geval zou het een half jaar duren. Uitstellen kwam dus niet in aanmerking. Peter besloot op 5 juli te vertrekken.

Maar eerst verloofden wij ons op 3 juli.

In overleg met mijn ouders werd besloten dat ik nog enige tijd les zou blijven geven en daarna naar Aruba vertrekken om met Peter te trouwen.

Twee dagen na het verloofsfeest namen Peter en ik afscheid van elkaar op de Surinamekade in Amsterdam. Hij stapte aan boord van de 'Boissevain'. Even later brachten drie sleepboten de grote oceaanstomer langzaam in beweging richting de sluizen van IJmuiden.

Hierna enkele stukken uit de brieven van Peter over de aankomst op Curaçao en Aruba.

Oranjestad, 25 juli 1946

(...) Zondagmiddag 21 juli lagen wij voor de kust van Curaçao. We moesten enige tijd op de loodsboot wachten. Om half twee zette de 'Boissevain' zich in beweging. Wij voeren door het Schottegat naar de laad- en lossteiger van de olie. Op een lichter, getrokken door een motorbootje, werden de passagiers naar de wal bij de havenloodsen van de K.N.S.M. gebracht, waar wij om half drie arriveerden. Janny, de vrouw van Jan, stond op de kade. Wat een weerzien na zeven lange jaren! Janny stelde mij voor aan haar Curaçaose vrienden, Frans en Corry van Drimmelen. Even later gleden wij in een grote Chevrolet 1942 Super-De-Lux van het haventerrein naar de woning van de familie van Drimmelen.

Dinsdagochtend vertrokken wij om half negen met de DC 3 van de K.L.M. naar Aruba. Bij aankomst op het vliegveld Hato stonden Jan en zijn compagnon Folkert Loonstra ons op te wachten. Ik herkende mijn broer meteen, al hadden wij elkaar acht jaar niet gezien! Alleen zijn stem klonk heel vreemd. Hetzelfde beweerde hij ook van mij. Toen mijn neefje Jan junior en zijn zusje Janny 's middags uit school kwamen, herkende ik ze dadelijk van de foto's. Wij zijn al de beste maatjes.

De familie Nagel op Aruba telt nu vijf zielen. (...)

Oranjestad, 2 augustus 1946

(...) Jan en Folkert hebben een woning gehuurd van een echtpaar dat vier maanden met verlof is naar Nederland. Dit huis gebruiken wij nu als kantoor. Folkert heeft net als Jan de H.T.S. bouwkunde gevolgd. Hij zit al tien jaar in de West en is nog nooit met verlof geweest. Hij heeft als technisch ambtenaar bij Openbare Werken op Curaçao en Aruba gewerkt. Hij kent vrijwel alle bewoners op het eiland en spreekt naar believen Hollands, Engels, Spaans of Papiamentu. Iedereen noemt hem Toon.

Wij werken met ons drieën aan allerlei bouwkundige opdrachten. Toen ik hier aankwam ben ik begonnen met de berekening van een skelet van gewapend beton voor een kantoorgebouw, door Jan ontworpen, voor Maduro, de grootste handelmaatschappij op Curaçao en Aruba. Het gebouw komt te staan in de Nassaustraat, de drukste winkelstraat van Aruba.

Vandaag ben ik begonnen met een schetsontwerp voor een zeemanshuis met hotelaccommodatie voor de LAGO, een Amerikaanse olieraffinaderij in San Nicolas, een havenstad op Aruba. (...)

Oranjestad, 20 september 1946

(...) Gisteren is de "Bouwmaatschappij Aruba" officieel geboren. De N.V. kent drie directeuren: Jan Nagel, Folkert Loonstra en Piet Würtz.

De heer Würtz vertegenwoordigt de Maduro Bank. Hij is belast met de administratie en het financiële deel van de zaak.

Ik ben bezig met het berekenen en tekenen van betonconstructies en help mee met het ontwerpen en tekenen van definitieve plannen voor grote bouwwerken zoals kantoren, winkelcomplexen en hotels. Morgen begin ik met iets nieuws: een schetsplan voor een bokstadion in San Nicolas met vijfduizend zitplaatsen.

Wij zijn verhuisd naar ons nieuwe kantoor in de Nassaustraat. Hier zullen wij blijven, totdat de bouwmaatschappij een definitieve vestigingsplaats gevonden zal hebben. (...)

Op 18 november 1946 schreef Peter mij de volgende brief:

(...)Voordat ik uit Holland vertrok, hebben wij afgesproken dat wij na je aankomst op Aruba zouden trouwen. Hier denk ik nu anders over. Het probleem is, dat het drie maanden duurt eer je na je aankomst op Aruba het bewijs van toelating tot verblijf krijgt en vóór die tijd kunnen wij niet trouwen. Na zorgvuldig afwegen van de voor- en nadelen ben ik tot de conclusie gekomen, dat wij beter met de handschoen kunnen trouwen. Het lijkt mij ook voor de familie plezierig onze trouwdag mee te maken, ook al ben ik er niet bij. Na je aankomst op Aruba trouwen we samen hier in de kerk.(...)

Ik was erg verrast met dit ongewone huwelijksaanzoek en moest er even aan wennen om zonder Peter in Nederland te trouwen. Mijn ouders hadden gelukkig begrip voor de situatie en gaven hun toestemming. Zij vonden het fijn dat hun enige dochter vanuit het ouderlijk huis zou trouwen. Op 22 januari 1947 werd het burgerlijk huwelijk voltrokken.

De reis naar Aruba maakte ik samen met Rie, een zuster van Peter.

Wij vertrokken op 4 februari 1947 met het ms. 'Bloemfontein' uit Amsterdam. Evenals de 'Boissevain' was het een troepentransportschip.

Na zestien dagen varen kwam de boot aan in de haven van Willemstad, waar Peter ons reeds opwachtte. We vlogen direct door naar Aruba. Peter en ik trouwden op 22 februari 1947 in de Protestantse Kerk van Oranjestad.

De eerste twee weken van ons huwelijk brachten wij door in een vakantiehuisje aan de Palmbeach, een kilometers lang strand aan de Caribische zee.

Daarna trokken wij in onze nieuwe woning.

De Bouwmaatschappij "Aruba" groeide in vier jaar uit tot de grootste bouwonderneming van het eiland. In totaal waren er 300 bouwvakarbeiders in dienst, mensen uit Suriname en van de Caribische eilanden Curaçao, Martinique, Guadeloupe en Barbados.

De bouwactiviteiten breidden zich uit van Aruba naar Curaçao, Bonaire en Sint Maarten.

Inmiddels overwogen Jan en Folkert om ook een bouwmaatschappij in Suriname op te richten met Peter Nagel als toekomstig directeur.

Daar voelde hij veel voor.

Na een verblijf van vijf jaar op Aruba wilde hij graag elders zijn vleugels uitslaan.

Op 8 december 1950 vertrok hij voor de eerste keer naar Suriname om de mogelijkheden voor het vestigen van een bouwmaatschappij te onderzoeken.

Eerste reis naar Suriname, van 8 tot 21 december 1950

Tijdens deze reis verkende Peter het land, van west naar oost. Eerst maakte hij met de 'Perica' een boottocht overzee van Paramaribo naar Nickerie, een tocht van 13 uur.

De volgende dag doorkruiste hij daar per taxi de omgeving. Hij reed door het uitgestrekte poldergebied tot aan de Corantijn-rivier, de grensrivier tussen Suriname en Brits Guyana.

Daarna voer hij met een grote bauxietboot van Paramaribo naar het dorp Moengo. Dat was twaalf uur varen in de richting van de Franse grens.

Al snel had hij zijn hart verpand aan het mooie land en de vriendelijke bevolking.

Verlof in Nederland, van 13 maart tot 27 juni 1951

Na vijf jaar werken op Aruba brak de tijd aan voor verlof. Inmiddels hadden wij drie dochters gekregen: Yolanda, Marjolein en Rosemarie.

We reisden met ons gezin per KLM via Cuba, Montreal, New-Foundland en Gattwick naar Amsterdam. In die tijd duurde een reis van Aruba naar Nederland 39 uur!

Vanaf Aruba had Peter een nieuwe auto besteld, een Citroën, af te leveren in Parijs. Aan het einde van het verlof verscheepte hij met zijn gebruikelijke optimisme de auto niet naar Aruba, maar rechtstreeks met het vrachtschip 'Hecuba' naar Suriname. Er was echter geen enkele zekerheid dat Paramaribo ooit een vergunning zou afgeven voor het vestigen van een bouwmaatschappij.

Tweede reis naar Suriname, van 8 tot 19 juli 1951

Na terugkeer van het verlof in Nederland maakte Peter de tweede reis naar Suriname. Hij bezocht diverse instanties en diende bij E.Z. (Economische Zaken) een aanvraag in voor een bedrijfsvergunning.

In deze periode kwam de 'Hecuba' in Paramaribo aan. De papieren waren in orde en de Citroën mocht van boord. Tijdens Peters afwezigheid mocht Jan van Mazijk, een zoon van een bevriend echtpaar, de auto gebruiken.

Derde reis naar Suriname, van 27 september tot 7 oktober 1951

Peter schreef aan mij:

Paramaribo, vrijdagavond 28 sept. 1951

(...) Gisteren is mijn reis vlot verlopen. Nadat wij elkaar tijdens de start van het vliegtuig voor het laatst hadden toegewuifd, vlogen wij in een uur naar Curaçao.

Om 7.00 uur vertrok het vliegtuig van Hato. Na een heerlijk ontbijt landde het toestel om 10.30 uur op Piarco, het vliegveld van Trinidad.

Het oponthoud duurde maar een half uur, zodat wij al om 14.00 uur Curaçaose tijd, dat is 15.00 uur Surinaamse tijd, op Zanderij aankwamen. Toen wij met de bus van het vliegtuig naar het stationsgebouw werden vervoerd, zag ik in de verte onze glimmende zwarte Citroën al staan. Jan van Mazijk heeft goed voor de auto gezorgd. Jan en ik zijn op weg naar het hotel eerst naar Zorg en Hoop gereden om een blik te werpen op de woning die ik kan huren. Het huis ligt nu nog in de wildernis, maar als de zandwegen geasfalteerd worden, zal de wijk er wel beter uitzien.

Ik logeer weer in hotel 'Riverview' en ben een hotelgast met een eigen wagen. De zaken gaan dus vooruit. Ook mijn verblijf in het hotel is verbeterd. Als trouwe gast heb ik nu een kamer aan de voorzijde van het gebouw gekregen, met uitzicht over de Waterkant en de Suriname-rivier.

Vanmorgen ben ik meteen gaan speuren naar de bedrijfsvergunning. E.Z. heeft de aanvraag op 10 augustus ontvangen en op 14 augustus doorgestuurd naar Openbare Werken voor advies. Maar tot nu toe heeft E.Z. geen antwoord ontvangen. Men heeft mij beloofd er alles aan te doen om zo spoedig mogelijk een oplossing te vinden. Morgenochtend om 8.00 uur ga ik weer naar E.Z.

Vanmiddag heb ik de sleutels van het huis opgehaald en het interieur bekeken. Het is een ruim huis met een vrijstaande garage en een berging. Voor de hier geldende normen ziet alles er aardig uit. De plattegrond van het huis is 13 x 13 meter. De woning omvat drie grote slaapkamers met vaste kasten, een woonkamer van 6 x 8 meter, een badkamer met douche en toilet en een ruime keuken met veel kasten en twee aanrechten.

De woonkamer geeft toegang tot een hoekterras van 2,50 meter breed en aan de éne zijde 13 meter lang en om de hoek 6 meter! Het terras heeft drie uitgangen, direct de wildernis in. De woon- eetkamer heeft glasramen, alle overige vensters bestaan uit houten shutters, maar ze kunnen ook in het geheel naar buiten worden gedraaid. (...)

woensdag 3 oktober 1951

(...) Het is mij in Paramaribo bepaald niet voor de wind gegaan. Gisterochtend deelde E.Z. mij mee, dat het advies van Openbare Werken negatief was. De vergunning voor een bouwmaatschappij is niet verleend.

Inmiddels is gebleken, dat ik mij, op grond van mijn ingenieurstitel, hier vrij kan vestigen.

Ook schijnt het niet zo gecompliceerd te zijn om een vergunning te krijgen voor een ingenieurs- en architectenbureau. De toestemming wordt in dit geval op aanbeveling van de Procureur-Generaal (P.G.) rechtstreeks door de Gouverneur gegeven.

In Suriname zijn voldoende aannemers, maar er is geen enkele particuliere architect. De opdrachten liggen voor het oprapen. Interessante bouwwerken, zoals een stadion, een volkszwembad en een gebouw voor de sociëteit 'Het Park' kunnen niet worden uitgevoerd, omdat er geen deskundige is, die deze werken kan voorbereiden en begeleiden.

Diverse mensen dringen erop aan, dat ik mij als architect in Suriname zal vestigen. Zoals je weet, vind ik de architectuur veel boeiender dan de aannemerij. Het lijkt me een grote uitdaging in dit mooie land zelfstandig als architect te gaan werken. Morgen zal ik alles met de P.G. bespreken en een aanvraag indienen voor een vergunning. (...)

Bij zijn terugkeer op Aruba vertelde Peter dat hij door de PG ontvangen was. Deze had toegezegd de Gouverneur een positief advies te geven.

In afwachting van de bedrijfsvergunning werd de verhuizing voorbereid. Rond de 20^e oktober pakte Peter de inboedel in vijftien kisten. Per vrachtwagen werden ze naar de haven van Oranjestad getransporteerd en aan boord geladen van de 'Alcoa Roamer', een bauxietboot, die via Trinidad naar Suriname zou varen.

Onze woning was leeg. Gelukkig konden wij beschikken over het huis van broer Jan, die op zijn beurt enige maanden met verlof in Nederland verbleef.

Definitief vertrek naar Suriname 8 november 1951

Peter vertrok op 8 november 1951 definitief naar Suriname. Weliswaar zonder bedrijfsvergunning, maar in de overtuiging dat alles in orde zou komen. Onder het motto: 'de aanhouder wint!'

Hierna schreef hij mij de volgende brieven:

Paramaribo, Hotel River View,

zaterdag 10 november 1951

(...) Je zult wel met belangstelling uitzien naar de eerste resultaten van mijn reis. Nu, overweldigend zijn ze nog lang niet. Vrijdag ben ik dadelijk aan de slag gegaan. In een telefonisch gesprek vertelde de P.G. mij, dat hij nog diverse inlichtingen moest inwinnen. Maandag mag ik een afspraak maken voor een onderhoud. Het lijkt mij vrijwel uitgesloten, dat ik vóór 15 november een definitief antwoord zal ontvangen. Ik denk, dat je niet eerder dan 22 november met de kinderen naar Suriname kunt komen. (...)

woensdag 14 november 1951.

(...) Helaas kan ik je nog geen groot nieuws vertellen. De P.G. heeft mij beloofd, morgenochtend iets definitiefs te zeggen. Dat is te laat voor deze brief, want het vliegtuig naar Aruba vertrekt vanavond. Ondertussen ga ik opgewekt door met de voorbereidingen. De auto is ingeklaard en heeft een Surinaams nummer gekregen: 2154. Het huis is inmiddels voorzien van gas, licht en water. Het gasformuis en de koelkast zijn afgeleverd en aangesloten. Gisteren is de 'Alcoa Roamer' gearriveerd. Maandag zullen de vijftien kisten naar de Coppenamestraat worden getransporteerd. De vloeren van de drie slaapkamers zijn met zeil belegd, zodat ik de meubels uit de kisten meteen op hun plaats kan zetten. De twee nieuwe cederhouten ledikantjes worden volgende week gebracht. Ik heb een sympathiek echtpaar leren kennen, dat nog niet zo lang in Suriname woont: Wil en Rutger Pos. Rutger is leraar op een MULO-school van de Evangelische Broeder-Gemeente en Wil staat mij bij met raad en daad. Zij heeft geholpen met het schoonmaken van ons huis en wanneer de kisten er zijn, komt zij assisteren bij het uitpakken ervan en het inrichten van de woning. (...)

zaterdag 17 november 1951

(...) Met de vergunning schiet het niet erg op. Hoewel de toezeggingen positiever worden, houden ze de zaak aan het lijntje. De P.G. heeft de beslissing uitgesteld tot dinsdag 20 november. Ik heb deze week nog een pijnlijke tegenslag gehad. De 'Alcoa Roamer' is binnengelopen, maar de 15 kisten waren niet aan boord. Nu is gebleken, dat de 'Alcoa Roamer' vanaf Aruba naar Trinidad is gevaren, de kisten heeft afgezet en daarna teruggekeerd is naar de States. Vervolgens is de boot rechtstreeks naar Suriname gevaren. De Alcoa-Maatschappij heeft dadelijk naar Trinidad getelegrafeerd met het verzoek de kisten onmiddellijk door te sturen naar Paramaribo. Telegrafisch werd geantwoord, dat ze met de eerste gelegenheid zullen worden verscheept. Het gevolg is, dat ik met een leeg huis zit, waar de koelkast is aangesloten en het gasformuis kan branden. Ik moet wachten op de vergunning en kan ook niets in het huis doen. Wat ellendig he? Gezien deze ontwikkeling lijkt het mij veel verstandiger dat je de reis met de kinderen minstens tot 29 november uitstelt. Als wij te haastig zijn, zitten wij hier straks met het hele gezin, maar zonder meubilair. (...)

woensdag 21 november 1951

(...) *Maandag ontving ik je telegram. Ik kan het zo goed begrijpen, dat je wilt weten, waar je aan toe bent. De P.G. had mij beloofd dinsdag 20 november uitsluitel te geven. Door bijzondere omstandigheden heeft hij mij gisteren niet kunnen ontvangen.*

Zondag is namelijk aan de overkant van de rivier een plantagehuis afgebrand. Men vermoedde, dat er opzet in het spel was. De P.G. moest het onderzoek persoonlijk leiden en dat duurde de hele dag. Vandaag hetzelfde liedje: een bijzondere rechtszaak, waarbij de P.G. aanwezig moest zijn.

Je begrijpt, dat ik in staat was het hele zootje daar kort en klein te slaan, want het is vechten tegen de bierkaai. Het valt niet mee om rustig af te wachten. Zodra de vergunning er is, stuur ik je een telegram.

Als wij ons in Suriname vestigen, moet ik een depositosom betalen: Sfl 500,-- per volwassene en Sfl 250,-- per kind. Wij hebben totaal Sfl 1750,-- nodig. Wil je als je komt een cheque meebrengen?

Gelukkig ontving ik zojuist een goed bericht. De kisten varen en zullen vrijdag in Paramaribo aankomen. Weldra kan ik met de inrichting van ons huis beginnen. (...)

Ria Nagel-de Groot aan haar ouders te Hilversum:

Paramaribo, woensdag 12 december 1951

(...) *Vorige week dinsdag 4 december, ontving ik het langverwachte telegram waarin stond dat Peter de vergunning voor de vestiging van een ingenieurs- en architectenbureau heeft gekregen.*

Zaterdag 8 december waren er nog plaatsen vrij in een vliegtuig van de PANAM, dat via Venezuela en Brits-Guyana naar Suriname vloog. Om acht uur in de morgen brachten de heer en mevrouw Hamers mij en de drie dochters naar de luchthaven, waar een grote groep vrienden en kennissen aanwezig was om ons uit te zwaaien.

De vliegtocht duurde zes uur. Toen het vliegtuig op Zanderij landde, zagen wij in de verte Peter op het terras van de luchthaven staan.

Nadat de douane alle formaliteiten had afgewikkeld, reden wij in vijftig minuten naar Paramaribo.

Ik was natuurlijk heel benieuwd naar ons huis. Tot mijn grote verrassing was de hele woning piekfijn ingericht.

Alle meubels stonden op hun plaats en de boeken vulden de boekenkasten.

De kopjes, glazen, borden, schalen en pannen stonden, gewassen en wel, te glimmen op de planken van de keukenkastjes. Zelfs de bedden waren opgemaakt. Ik voelde mij net Sneeuwwitje in het huis van de zeven dwergen.

Dank zij Wil Pos, die Peter zo voortreffelijk heeft geholpen, was alles tot in de puntjes verzorgd.

Ons huis ligt op Zorg en Hoop, een wijk in aanbouw, ongeveer tien minuten rijden van de stad.

De wegen zijn provisorisch aangelegd en dragen namen van Surinaamse rivieren zoals de Commewijne, de Nickerie en de Corantijn. Wij wonen in de Coppenamestraat.

Aan de rand van Zorg en Hoop wonen Hindoestaanse boeren op kleine kavels landbouwgrond. Vroeg in de morgen passeren zij ons huis als ze naar de markt rijden met hun ezelkarretjes, beladen met diverse soorten groente, tomaten en vruchten.

Peter is erg druk, want hij heeft al diverse opdrachten gekregen. Eind januari moet het schetsontwerp voor een voetbalstadion met overdekte tribunes en een wielervedbaan klaar zijn. Gelukkig krijgt hij in januari assistentie van de heer Aron, een ervaren tekenaar, die vijf jaar op Aruba bij de bouwmaatschappij heeft gewerkt. Hij is een Surinamer en wil graag terug naar zijn geboorteland en bij Peter in dienst komen. Op het ogenblik hebben wij het kantoor aan huis. Peter gebruikt de achterste slaapkamer als werk- en tekenkamer, totdat hij een geschikt pand in de stad kan huren. De drie meisjes slapen tijdelijk op één kamer. (...)

Na lang zoeken lukt het Peter kantoorroimte in de stad te vinden op de begane grond van een pand aan de Gravenstraat nummer 50. Aron is naar Suriname gekomen en heeft het bij Peter naar zijn zin. Het personeel is uitgebreid met twee leerling-tekenaars, een secretaresse en een meisje voor het schoonhouden van het kantoor.

De opdrachten nemen snel toe. Peter gaat op zoek naar een bouwkundige, die de leiding van de tekenkamer op zich kan nemen en ook in staat zal zijn Peter tijdens zijn afwezigheid te vervangen. Nadat gebleken is dat er in Suriname geen gegadigde is te vinden, geeft het gouvernement toestemming iemand uit Nederland aan te stellen. Op een advertentie in het Nederlandse tijdschrift 'Bouw' reageert een jonge architect uit Bussum, Jaap Doyer. De landingsvergunning wordt gegeven en begin november 1952 arriveert het echtpaar Doyer in Suriname.

Inmiddels is de kantoorroimte te klein geworden.

Tijdens de Kerstvakantie verhuist het ingenieurs- en architectenbureau naar de gerenoveerde bovenverdieping van hetzelfde pand aan de Gravenstraat nr. 50.

Het verblijf van de heer en mevrouw Doyer is helaas niet van lange duur. Mevrouw Doyer blijkt niet opgewassen te zijn tegen het Surinaamse klimaat. De dokter adviseert haar terug te gaan naar Nederland. Op 15 november 1953 verlaat zij samen met haar man Suriname.

Weer staat Peter alleen voor de leiding op het kantoor en de directievoering op de bouwwerken. Het duurt maanden eer het gouvernement opnieuw bereid is een vergunning af te geven voor een bouwkundige uit Nederland. Tenslotte komt alles rond. Op 1 juni 1954 arriveert het ms. 'Cottica' met aan boord de nieuwe bouwkundige, de heer Woud, vergezeld van zijn vrouw.

Aanvankelijk gaat het goed met de nieuwe man uit Nederland, maar helaas wordt hij in maart 1956 op medische gronden afgekeurd voor de tropen. Spoedig daarna vertrekt hij met vrouw en kind naar Nederland.

Ons geplande verlof naar Nederland kan wegens het uitvallen van de heer Woud als vervanger niet doorgaan.

Gelukkig gaan de werkzaamheden op kantoor gewoon door. Aron kan het werk en de leiding op de tekenkamer goed aan, één van de leerling tekenaars, Ronald Brielle, is inmiddels een ervaren tekenaar en de heer den Haring, die hoofdopzichter is bij de HBU, komt iedere middag een paar uur op kantoor om te assisteren.

Er wordt weer een advertentie geplaatst in het Nederlandse tijdschrift 'Bouw'. Hierop reageert een zekere mijnheer Verwey. Hij werkt als chef tekenkamer bij een groot architectenbureau in Nijmegen en voert tevens regelmatig directiewerkzaamheden uit. Hij is 49 jaar, is getrouwd en heeft een dochter van 11 jaar. Zijn huidige baan biedt hem weinig perspectief. Daarom zoekt hij een nieuwe uitdaging, bij voorkeur in het buitenland. Hij lijkt een geschikte kandidaat. Nadat de medische keuring achter de rug is en alle papieren in orde zijn, vertrekt de familie Verweij op 1 augustus 1956 met de 'Castor' uit Nederland. Op 19 september arriveert het gezin in Paramaribo.

De heer Verwey maakt het uitstekend in Suriname. Het ziet er naar uit dat Peter het met hem beter heeft getroffen dan met zijn beide voorgangers.

Er komen veel nieuwe opdrachten binnen en de bemanning van het bureau wordt op 1 oktober 1957 versterkt met Roy Emanuels, een H.T.S.'er, die onlangs in Nederland is afgestudeerd. Omdat hij een Surinamer is, heeft hij geen toelatingsvergunning nodig.

Een jaar later, op vrijdag 5 september 1958, wordt de heer Verwey tijdens het tennissen onwel. Hij valt en blijft bewusteloos liggen. Per ambulance brengt men hem direct naar het ziekenhuis. Het onderzoek wijst uit dat de heer Verwey een verkalking heeft in een ader dichtbij het hart. De cardioloog echter heeft goede hoop dat meneer Verwey met dieet en medicijnen weer zal kunnen genezen.

Als Peter hem 's maandags bezoekt, voelt de patiënt zich uitstekend. Hij is opgewekt en hoopt weer snel aan de slag te kunnen gaan. Dit stelt iedereen gerust. Maar 's nachts wordt Peter opgebeld. Hij moet direct naar het ziekenhuis komen. Bij zijn aankomst verlaat mevrouw Verwey net de sterfkamer. Haar man was zojuist overleden.

Het was een grote schok voor allen die meneer Verwey kenden, maar in het bijzonder voor zijn vrouw en zijn dochter Ingrid. Mevrouw Verwey wilde zo spoedig mogelijk terug naar Nederland. Zij verkocht de inboedel en vertrok op 19 september, vergezeld van haar dochter, met de 'Castor' uit Suriname. Het trieste was dat de familie Verwey twee jaar eerder op dezelfde datum en met dezelfde boot in Suriname was aangekomen.

Het heengaan van de heer Verweij was ook op het bureau een groot gemis. Maar alle medewerkers vingen het verlies goed op, waardoor het bureau beter functioneerde dan ooit tevoren.

Het team medewerkers bestond toen uit twee H.T.S.'ers: Roy Emanuels en de heer den Haring, die na de voltooiing van het bankgebouw voor de HBU (RBTT), volledig bij Peter in dienst was gekomen, verder uit vier Surinaamse teknaars met Aron als groepsleider, een secretaresse en een dame die het kantoor schoon hield en iedereen van heerlijke koffie voorzag.

Met deze groep redde Peter het uitstekend. Hij was niet meer van plan een nieuwe kracht uit Holland aan te nemen. Driemaal had hij het geprobeerd en dat was voldoende. Er waren te grote financiële risico's aan verbonden.

Wegens uitbreiding van de OGEM (EBS) moest Peter uitzien naar een ander onderkomen voor zijn kantoor. Boven het winkelpand 'De Hoeksteen', Gravenstraat 15, huurde hij de totale eerste etage. Op 31 augustus 1959 vond de verhuizing plaats.

Niet alleen zakelijk, maar ook met ons gezin ging alles heel voorspoedig.

In 1954 verhuisden we naar onze eerste eigen woning, gelegen aan de Nickeriestraat 13. Daar werden onze drie jongste kinderen geboren: Peter, Janine en Paul.

Wij hadden het gevoel dat wij nog jaren in Suriname zouden blijven wonen. Maar dat veranderde toen onze oudste dochter Yolanda in 1961 voor studie naar Nederland was vertrokken. Het was te verwachten dat op de duur meer kinderen haar zouden volgen. Om te voorkomen dat we een gebroken gezin zouden krijgen, maar ook omdat de tropenjaren al een behoorlijke aanslag op Peter's gezondheid hadden gedaan, namen wij in 1962 het definitieve besluit terug te gaan naar Nederland.

Aanvankelijk zou Roy Emanuels het bureau van Peter overnemen, maar later kwam hij daarvan terug. Hij wilde met een eigen klein kantoor starten en nam ontslag.

Daarom moest er een andere oplossing worden gevonden voor de opvolging.

Met de heer den Haring werd overeengekomen dat hij na ons vertrek de dagelijkse leiding van het bureau zou krijgen. Peter sprak met hem af dat hij zelf de directie van het bureau vanuit Nederland zou blijven voeren en regelmatig naar Suriname komen, totdat hij een opvolger had gevonden.

In juli 1963 vertrokken wij met het hele gezin naar Nederland. Peter hield eerst een paar maanden vakantie en verkende ondertussen de bouwwereld in Nederland.

Het bleek dat er voldoende mogelijkheden waren voor een eigen bureau. Begin 1964 startte hij met het tweede "N.V. Ingenieurs- en Architectenbureau ir. P.J. Nagel".

Toevallig ontmoette hij een vriend, Frans van Drimmelen. Zij kenden elkaar al sinds Peter in 1946 met de 'Boissevain' in Willemstad arriveerde.

Frans was gepensioneerd en wilde weer wat om handen hebben. Hij was bouwkundige en had op Aruba een leidinggevende functie bekleed. Hij was uitgesproken de man die Peter zocht en kwam meteen bij Peter werken.

Hij verving Peter uitstekend tijdens zijn reizen naar Suriname, maakte bouwtekeningen voor de opdrachten die Peter in Nederland kreeg en werkte tekeningen uit voor het kantoor in Paramaribo.

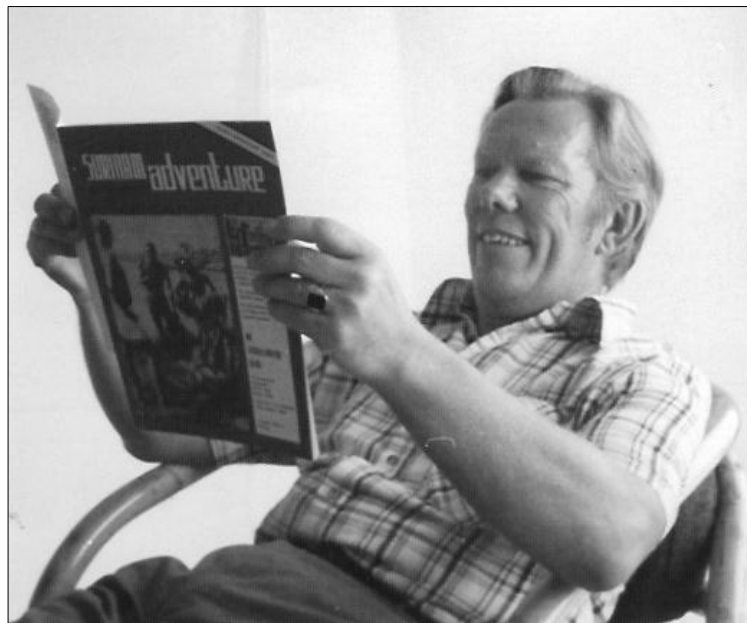
Peter reisde nog 7 jaar lang diverse malen per jaar naar Suriname en verbleef er dan 3 à 4 weken.

Na lang zoeken kwam hij in contact met ir. Ed Morroy die belangstelling had voor het bureau in Suriname. Hij kwam in 1968 naar Paramaribo en na een inwerkperiode van ongeveer een jaar nam hij het ingenieurs- en architectenbureau over.

De heer den Haring vertrok in 1969 naar Nederland. Hij werd opgevolgd door een jonge HTS'er bouwkunde, mijn broer Arthur de Groot.

Inmiddels was in Nederland het ingenieurs- en architectenbureau ook in andere handen overgegaan. Daarna werkte Peter elf jaar bij de Verenigde Bedrijven Bredero (VBB). Eerst vijf jaar bij de leiding van Projecttechniek waar hij de turn-key formule invoerde, daarna drie jaar als Directeur Personeelszaken van VBB en tot slot nog drie jaar als coördinator bij de bouw van het nieuwe Kurhaus in Scheveningen.

In 1981 ging hij met pensioen.

Peter geniet van een welverdiende rust

Terugblik

Tijdens de periode waarover dit boek gaat, is er in Suriname veel gebouwd. In het jaar 1957 werd zelfs meer werk verzet dan in alle voorgaande naoorlogse jaren te samen. Bovendien werden de bouwactiviteiten gunstig beïnvloed door het inwerkingtreden van het Tienjarenplan.

Achteraf is gebleken dat Peter een goede visie heeft gehad en op het juiste moment naar Suriname is gegaan, waar hij zich volledig heeft kunnen ontplooiën.

Hij was een bouwmeester die het hele bouwwerk in eigen handen hield. Hij maakte het schetsplan, berekende de sterkte van de constructies, zocht de bouwmaterialen uit, bepaalde de kleuren, ontwierp dikwijls het interieur en voerde regelmatig zelf de directie op de bouwplaats.

We hadden ook als gezin een fijne tijd in Suriname.

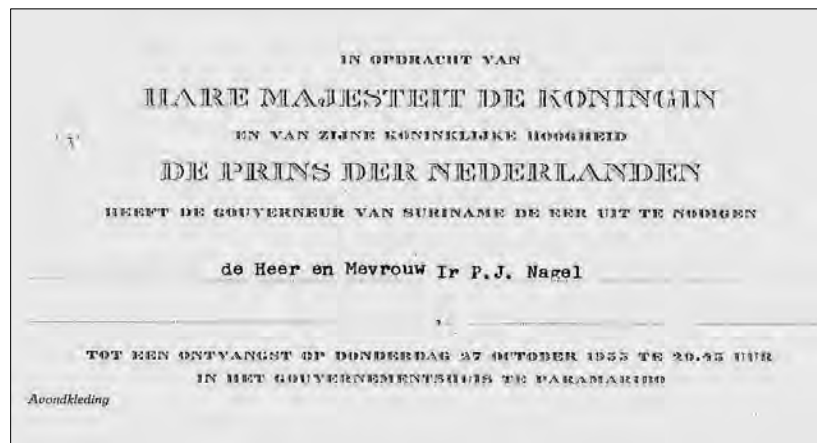
Na de drie dochters, die op Aruba waren geboren, kregen we in Suriname nog één dochter en twee zoons.

Op de foto hiernaast staan ze alle zes.

De foto is genomen op 23 februari 1958, de doopdag van onze jongste zoon Paul.

Hierna noem ik nog enkele belangrijke gebeurtenissen uit onze Suriname tijd.

Het bezoek van Koningin Juliana en Prins Bernhard aan Suriname in oktober 1955, waarbij de Koningin op 27 oktober bij het kinderkuis "Leliëndaal" de eerste steen van het meisjesgebouw plaatste en de Prins een dag later de Parbo Brouwerij opende. Een hoogtepunt voor Peter, want beide gebouwen waren door hem ontworpen!

De ontvangst in het gouvernementshuis, waarbij Peter door gouverneur Klaasesz aan het koninklijk paar werd voorgesteld met de woorden: "ir. Nagel, onze architect".

DE RAAD VAN MINISTERS

heeft de eer

~~De Heer Ir. P.J. Nagel en echtgenote~~

uit te nodigen tot het bijwonen van een ontvangst op zaterdag 12 november 1960 van 21.00 - 24.00 uur in het stationsgebouw van het vliegveld Zanderij ter gelegenheid van het bezoek van de Handels- en Industriële Missie van de Nederlandse Antillen

De feestelijke ontvangst op Zanderij ter gelegenheid van het bezoek van de Handels- en Industriële Missie van de Nederlandse Antillen.

De uitreiking van de gouden eremedaille door Kolonel Beets, commandant van de troepenmacht in Suriname. Peter ontving deze medaille op 7 juli 1963 als dank voor zijn inzet tijdens de bouw van de Officierssociëteit.
Hieronder een afbeelding van beide zijden van deze medaille.

Peter kreeg al spoedig het predikaat: "De ingenieur", waarmee men zijn verdiensten op waarde schatte.

Hij was geliefd bij alle lagen van de bevolking.

Delden, februari 2005

Bouwwerken

Hierna volgt het overzicht van de bouwwerken van Peter aan de hand van de beschikbare foto's, die destijds gemaakt zijn, aangevuld met enkele latere foto's.

Deze bouwwerken zijn ingedeeld in categorieën, zoals de inhoudsopgave aangeeft.

Mijn broer Arthur de Groot, die zelf ook geruime tijd in Suriname heeft gewerkt, schrijft het volgende:

De manier van bouwen in de tropen wijkt af van die in Nederland,

Daardoor komt tekenwerk voor gebouwen in de tropen vreemd over.

Een in Nederland opgeleide bouwkundige herkent het tekenwerk niet direct als "bestektekening", klaar voor uitvoering.

Dit komt voornamelijk door het materiaalgebruik en de bouwwijze in de tropen.

- *Enkele muren van betonsteen, gepleisterd en geschilderd.*
- *Daken meestal van golfplaten, dus heel licht uitgevoerd.*
- *Spouwmuren zijn niet nodig.*
- *Grote dakoverstekken en luifels tegen zon en regeninslag.*
- *En! Geen schoorstenen!*

Hierdoor was het mogelijk in betrekkelijk korte tijd een bouwwerk gereed te hebben. Bij sommige projecten komt dit tot uitdrukking door de startdatum van de bouw te vergelijken met de opleveringsdatum.

Buitensociëteit "Het Park"

Eind 1951 krijgt Peter de opdracht van het bestuur van de Buitensociëteit "Het Park" een ontwerp te maken voor een nieuw verenigingsgebouw.

Dit was de eerste opdracht voor het Ingenieurs- en Architectenbureau Ir. P.J. Nagel.

De plannen werden goedgekeurd en de aanbesteding vond plaats.

De bouw is uitgevoerd in 2 fasen en duurde ruim 2 jaar.

Schetsplan

"Het verenigingsgebouw van de Buitensociëteit 'Het Park' ligt in een park met prachtige oude bomen, aan de oever van de Surinamerivier. Boven het restaurant is een terras in de open lucht met gezellige zitjes. Je kunt er iets drinken of een ijsje eten en ondertussen genieten van het fraaie uitzicht op de rivier waar grote zeestomers en kleine korjalen voorbij varen".

(citaat uit een brief anno mei 1954)

De nieuwe balzaal werd geopend door gouverneur Mr. J. Klaasesz. op:
Het totale complex werd feestelijk in gebruik genomen op:

13 december 1952
22 mei 1954

Het Suriname Stadion

Luchtfoto van het stadion in aanbouw

Op 1 november 1951 kreeg Peter van het Bestuur van de Surinaamse Voetbal Bond (S.V.B.) de opdracht een schetsplan te maken voor een stadion met alle faciliteiten, zoals toegangspoorten, kassa's, tribunes, kleedcabines, douches, toiletten, ruimte voor de verslaggeving etc. Dit alles onder voorwaarde dat het plan binnen drie maanden ingediend zou worden.

De tijd was heel krap bemeten voor zo'n groot project. Bovendien had Peter nog geen tekenaar in dienst zodat hij het vele tekenwerk zelf moest doen.

Op 31 januari 1952 was het ontwerp voltooid. Dezelfde avond bracht Peter de tekeningen naar de voorzitter van de S.V.B., de heer Emile de la Fuente. Deze was heel verrast, want hij had niet verwacht dat Peter binnen de gestelde termijn klaar zou zijn. Vanaf die avond had Peter het vertrouwen van Emile gewonnen.

Al spoedig na het indienen van het schetsplan gaf het bestuur toestemming voor het gereedmaken van het plan voor de aanbesteding.

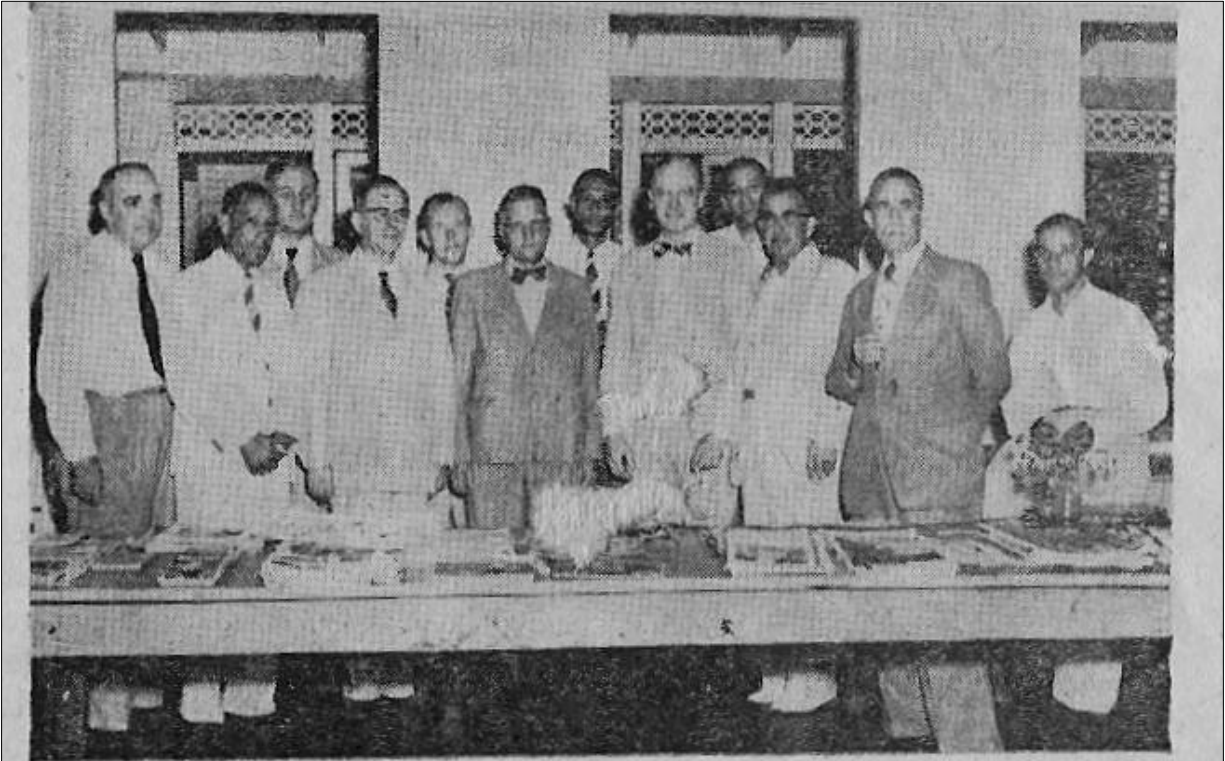
De heer J. Zeegelaar was de aannemer aan wie de bouw van het stadion werd gegund.

De werkzaamheden vingen aan in augustus 1952. Een jaar later, op 29 augustus 1953, vond de feestelijke opening reeds plaats!

Hierboven een luchtfoto van het stadion in aanbouw. Linksonder is de open tribune te zien en rechtsboven de overdekte.

Rondom het voetbalveld ligt de sintelbaan (lang 400 meter) met ernaast de wielervedbaan (derde categorie).

De opdracht voor de bouw van het stadion wordt gegeven

Cliché Varia

Een deel der aanwezigen v.l.n.r. S. Salomons, dr Van Ommeren, J. Morren, ir. I. R. J. de Greve, ir Nagel, A. Currie, Moll, S. Litchfield, W. Bromet, E. de la Fuente, M. Wijngaarde, J. Gouvernante

ir P. Nagel, Ontwerper

J. Zeegelaar, Bouwer van
het Suriname-Stadion

De open tribune in aanbouw

De overdekte tribune

De opening van het stadion

De bevolking van Paramaribo leefde intensief mee met de vorderingen van de bouw van het nieuwe stadion.

Tijdens de jaarlijkse sport- en kermisweek, die in Suriname plaats vond rond de verjaardag van Koningin Wilhelmina, werd het stadion op 29 augustus 1953 feestelijk geopend door de Gouverneur van Suriname, Mr. J. Klaasesz.

In zijn openingsrede vertelde hij op humoristische toon dat men hem gevraagd had of het Suriname Stadion naar hem vernoemd zou mogen worden. Hierop had hij geantwoord dat hij de naam Jan Klaassen niet zo toepasselijk vond voor een stadion !

Na het officiële gedeelte met veel speeches volgde een vlaggendefilé van alle sportverenigingen, jeugdclubs enz., vervolgens gaf de Surinaamse jeugd een gymnastiekdemonstratie op het voetbalveld, daarna waren er demonstraties van de wielrenners op de nieuwe wielervedbaan en diverse loopnummers op de sintelbaan.

De middag werd besloten met een voetbalwedstrijd Aruba-Suriname.

De opening van het stadion was een overweldigend succes. Een week lang werden er voetbal-, atletiek- en wielervedstrijden gehouden. Behalve het Surinaamse elftal en het elftal uit Oranjestad (Aruba), speelde er ook nog een prof. voetbalteam uit Venezuela mee.

Verder waren er atleten uit Demarara en van de eilanden Trinidad en Barbados en wielrenners uit Venezuela en Colombia.

Het was een echte sporthappening!

Het Bestuur van de S. V. B. heeft besloten bij de ingebruikstelling van het nieuwe STADION een gedenkboek uit te geven.

Het is ondergetekenden, die aangewezen zijn om dit gedenkboek samen te stellen, een genoegen daaraan te hebben kunnen medewerken.

Besloten is een overzicht te geven van de totstandkoming van sportterreinen in Suriname en gegevens mede te delen over het nieuwe Stadion.

De geschiedenis van de S. V. B. tot de ingebruikneming van het terrein in 1923 is in dit boekje behandeld, verder is opgenomen een lijst van kampioenen van 1924 af, een opsomming van internationale wedstrijden en een lijst van bestuursleden.

De samenstellers hopen dat dit boekje een idee zal geven van de ups en downs van de S. V. B. en later een basis zal vormen voor het schrijven van een uitgebreide geschiedenis van de voetbalsport in Suriname.

Aan allen die tot de totstandkoming hebben meegewerkt hartelijk dank.

De Commissie :

PH. A. SAMSON, Voorzitter

M. WIJNGAARDE

J. GOUVERNANTE

A. KAMPERVEEN

M. POOL

Het Gedenkboekje

Bestuur van de S.V.B. tijdens de bouw en de opening van het stadion:

<i>E. de la Fuente</i>	Voorzitter	<i>Alberga</i>	Commissaris
<i>Mr. H. van Ommeren</i>	Ondervoorzitter	<i>J. Wessels</i>	Commissaris
<i>M. Wijngaarde</i>	Secretaris	<i>Ph. Samson</i>	Rechtskundig Adviseur
<i>J. Gouvernante</i>	Penningmeester		
<i>W. Bromet</i>	Terreincommissaris	<i>S. Salomons</i>	Wedstrijdleader

Emile de la Fuente, voorzitter van de S.V.B.

Ter ere van de opening van het Stadion werd een serie postzegels uitgegeven met een afbeelding van het Suriname Stadion ter waarde van 10, 15 en 30 cent. De eerste dag van uitgifte viel samen met de openingsdag:

29 augustus 1953

Foto: Myra Winter (2005)

Beeld van André Kamperveen

Dit monument met het beeld van André Kamperveen werd bij het 80-jarig bestaan van de Surinaamse Voetbal Bond op 1 oktober 2000 onthuld door zijn zoon Johny Kamperveen, ter nagedachtenis aan André en hetgeen hij heeft betekend voor het Surinaamse voetbal.

Het monument, ontworpen door de bekende Surinaamse kunstenaar Erwin de Vries, is geplaatst vóór het stadion aan de Laetitia Vriesdelaan.

Het Suriname Stadion heet thans André Kamperveen Stadion

"STAR" Theater

De heer Emile de la Fuente had zich voorgenomen tijdens zijn leven drie projecten voor de Surinaamse bevolking te bouwen: een stadion, een bioscoop en een volkswembad. Deze bioscoop was het tweede project. Het moest het mooiste theater worden van het gehele Caribische gebied: "The Star of the Caribbean", geheel airconditioned en uitgerust met een groot cinemascopedoek. In juli 1956 gingen Emile en Peter drie weken naar New York. Zij bezochten daar bekende filmaatschappijen zoals: Metro Goldwyn Mayer, Warner Bross en Universum. Tevens werd in New York de technische installatie en het complete meubilair besteld.

Het leidmotief voor het gebouw was de ster en deze vorm was overal terug te vinden.

Entree met de loketten voor de kaartverkoop

Foyer

Vloer en wanden van deze grote hal waren bekleed met z.g. "Black en Gold" marmeren platen.

De ruime bioscoopzaal (links) was aangenaam koel en het was comfortabel zitten op de roodpluchen fauteuils.

In het nachtblauwe plafond flonkerden talloze lampjes als sterren aan de hemel.

De stervorm was ook als uitsparing zichtbaar in de toegangsdeuren van de zaal.

Geopend door
gouverneur van Tilburg
op:

16 november 1957

Algemeen Zwembad "Parima"

Zwembad Parima was het derde project waar Emile de la Fuente zich voor heeft ingezet: een zwembad voor de Surinaamse jeugd met een officieel wedstrijdbad van 50 meter.

Reeds in 1954 maakte Peter het eerste schetsplan, maar er was nog niet voldoende geld om met de bouw te starten.

Tijdens de afscheidsreceptie van gouverneur Mr. Jan Klaasesz en zijn vrouw, op 11 januari 1956, stond in de ontvangstzaal van het gouvernementshuis de maquette van het zwembad uitgesteld op een grote ronde tafel. In zijn toespraak deelde de Gouverneur mee, dat hij het ingezamelde geld voor zijn afscheidscadeau, een bedrag van Sfl 9.000,--, beschikbaar stelde voor de bouw van het nieuwe zwembad. Een welkome aanvulling op de bouwsom!

In hetzelfde jaar werd met de bouw van het zwembad begonnen.

Overzicht van het zwembad

Het wedstrijdbad met de 3 meter duiktoren en vier van de zes startblokken.

Niet zichtbaar zijn de twee springplanken van één meter hoog.

Rechts de twee oefenbaden, een ondiep bad voor beginnende en een diep bad voor geoefende zwemmers.

In zwembad Parima worden de jaarlijkse zwemwedstrijden worden gehouden.

Feestelijk geopend tijdens de schoolvakantie in oktober 1958

Het hoofdgebouw met de overdekte tribune en de duiktoren

De 6 startblokken en het pompgebouw

Surinaamse Cricketbond

Overdekte tribune met kleedlokaal enz.

Gelegen op het cricketveld in de Cultuurtuin,
kortbij het André Kamperveen Stadion.

Opening: september 1954

Jeugdcentrum (EBGS)

Het jeugdcentrum, geesteskind van Ds. Eep Graafland

Gelegen op een terrein aan de Dr. Sophie Redmondstraat, grenzend aan de Selecta-school.
Deze eerste opdracht van de Evangelische Broeder Gemeente Suriname (EBGS)
kreeg Peter in september 1952.

Het totale complex met hoofdgebouw, gymnastiekzaal en sportveld

De sportfaciliteiten werden ook gebruikt door de omliggende scholen.

Het hoofdgebouw met boven de woning van de directeur

Op de begane grond de recreatiezaal, diverse kleine vergaderkamers en overige faciliteiten.

Hoofdgebouw en Gymnastiekzaal

De gymnastiekzaal heeft 3 wanden. De Noord Oostkant is open zodat de wind vrij naar binnen kan komen en voor de nodige koelte zorgt.

De overdekte tribune bij het sportveld

Envelop met 4 postzegels, waarop het jeugdcentrum is afgebeeld
 Uitgegeven ter gelegenheid van de opening van het Jeugdcentrum van de EBGs.

1 november 1954

Vereniging Officiers Sociëteit (V.O.S.)

Overzicht van het totale complex

Links de officiersmess met dienstenaccommodatie. Rechts de schakelbungalows.

Het clubgebouw van de V.O.S., het zwembad en de tennisbanen werden feestelijk geopend door de commandant van de troepenmacht, Kolonel J. Beets.

op zaterdagavond 19 november 1960

Hoofdingang

Entree van het gebouw

Eetzaal

De grote feestzaal met dansvloer, bar en zitjes

Een zithoek

Uitbreiding van de V.O.S. met een viertal schakelbungalows

Deze bungalows waren bestemd voor officieren en hun gezinnen, die bij aankomst in Suriname nog niet beschikten over een eigen huis.

Het gehele complex werd in 1962 in gebruik genomen

Clubhuis, Zwembad en Tennisbaan Billiton

foto's: december 2004

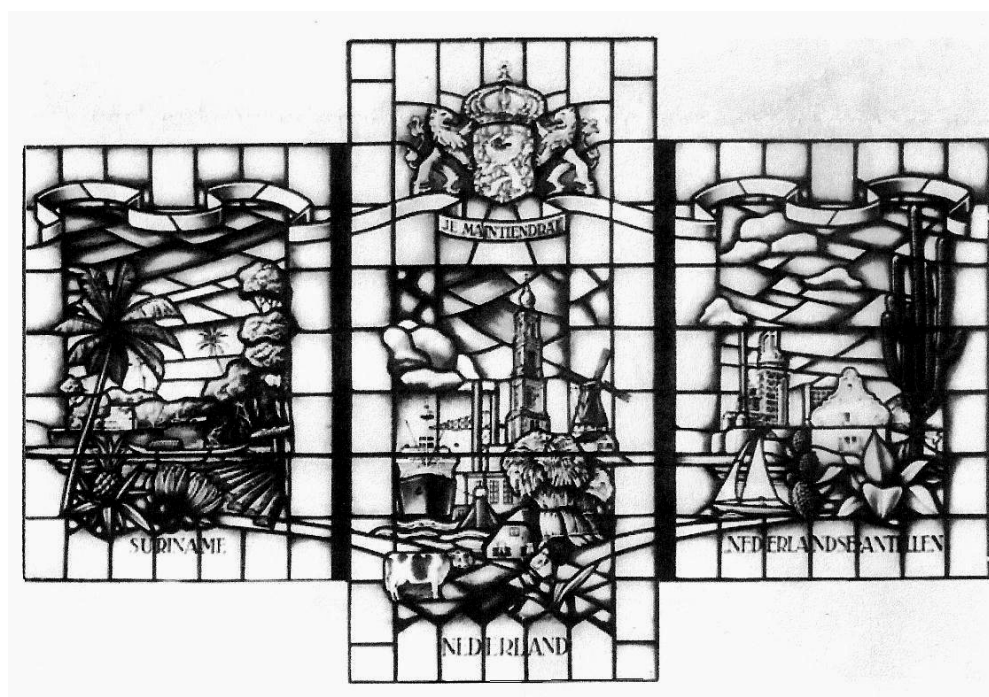
Geopend op 11 november 1961

Kabinet van de Gouverneur

Fraai gelegen aan de rand van de Palmentuin.

Geopend door Lou Lichtveld: augustus 1956

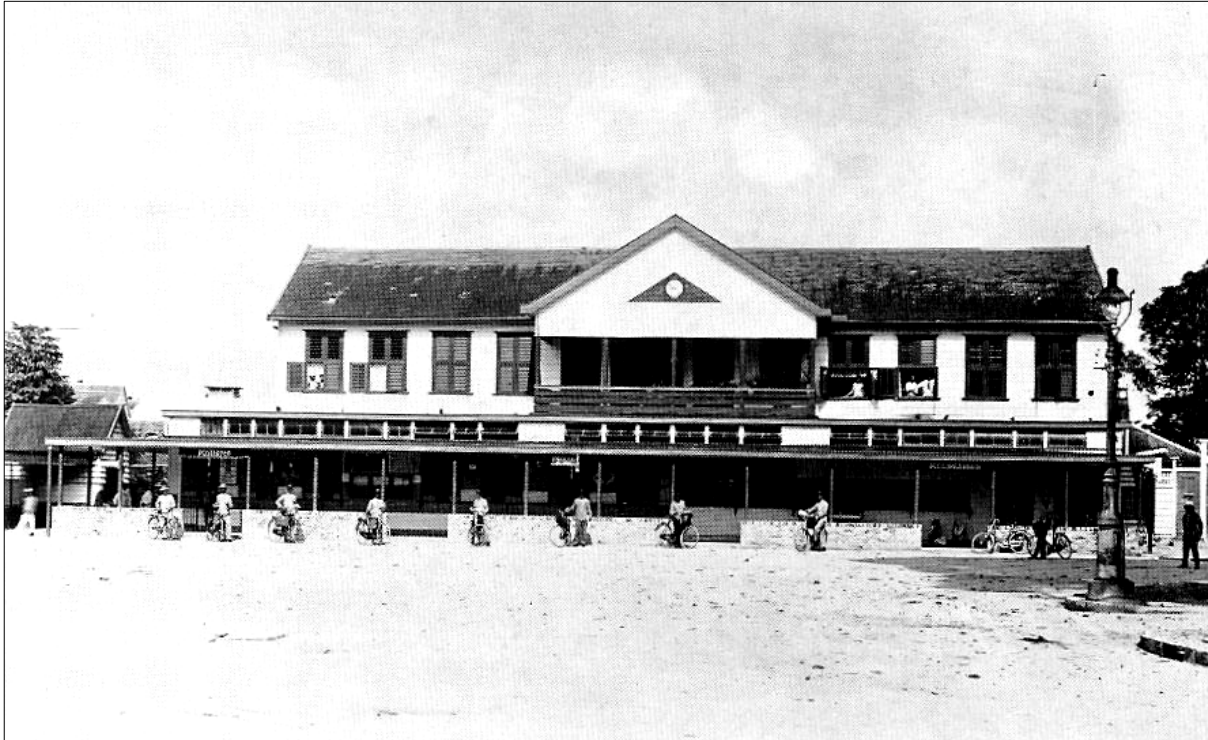

Het 3-delig gebrandschilderde raam in de voorgevel geeft de band weer tussen de drie delen van het toenmalige Koninkrijk: Suriname, Nederland en de Nederlandse Antillen.

Het raam werd ontworpen en vervaardigd door de glazenier Wim de Nooy in opdracht van de heer Jan Nagel, directeur van de "Bouwmaatschappij Aruba" (broer van Peter Nagel).

Vóór verzending van dit raam naar Suriname (in 1956) is deze foto gemaakt in het atelier van de heer de Nooy

Hoofdpostkantoor van Paramaribo (thans Surpost)

Het oude Postkantoor

Vanaf 1 oktober 1896 waren zowel de Posterij als de Postspaarbank gehuisvest in het oude Postkantoor. De Postspaarbank ontwikkelde zich dank zij het vertrouwen van de spaarders. In het jaar 1915 werd uit noodzaak naast het Postkantoor een brandvrije buitenkluis gebouwd met dikke betonnen muren, die met spoorstaven gewapend waren. Later werd de kluis het symbool van de soliditeit van de Spaarbank. Er bestaat nog een liedje over:

*Een wonderhuis, een wonderhuis
De Spaarbank met haar ijzeren kluis
Een gulden die men daar bewaart
Wordt meer dan 100 centen waard.*

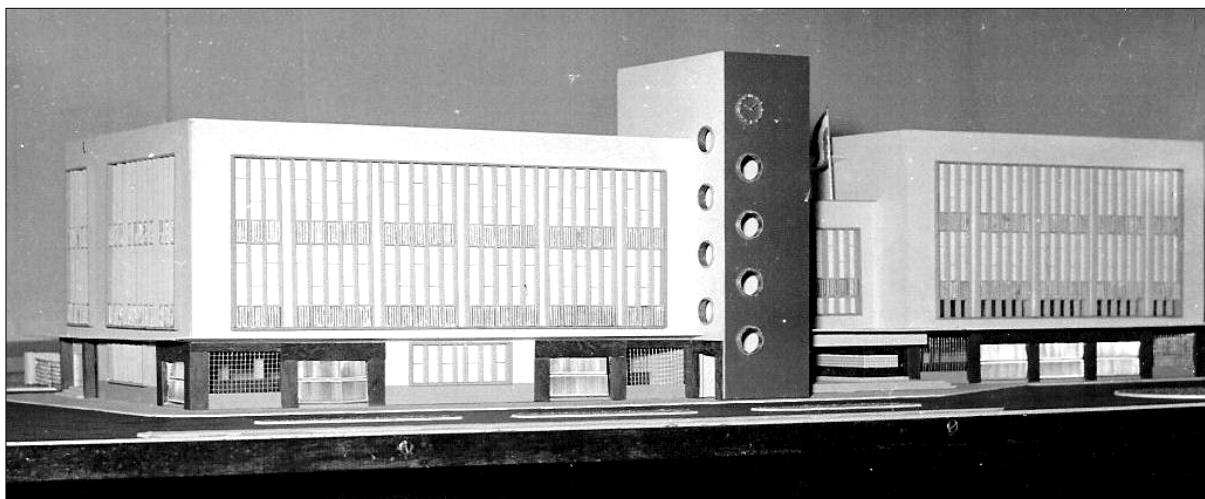
Wegens gebrek aan ruimte werd besloten een nieuw Postkantoor te bouwen. De Postspaarbank verhuisde op 9 april 1956 tijdelijk naar het Vaillantsplein. De Surinaamse Postspaarbank financierde het hele project.

In het nieuwe gebouw zouden worden ondergebracht:

- de Postspaarbank,
- de Posterij,
- het kantoor van de Ontvanger der Directe Belastingen,
- enkele afdelingen van de Centrale Administratie van het departement van Financiën,
- de Dienst der Domeinen,
- het Centrale Bureau Luchtkartering.

Teneinde het nodige bouwterrein vrij te krijgen moest niet alleen het oude Postkantoor, maar moesten ook de twee aangrenzende panden aan de zijde van de Keizerstraat worden gesloopt. Deze werden met dat doel door de Postspaarbank aangekocht. Om de bewoners van deze panden te huisvesten kocht de Postspaarbank twee andere panden. Toen de aangrenzende gebouwen verlaten waren, begon het slopen.

Slechts met dynamiet kon een einde gemaakt worden aan het "ijzeren bestaan" van de kluis. De kluisdeuren werden gespaard en waren in zo'n goede staat, dat ze in de tweemaal zo grote nieuwe kluis konden worden gehangen.

Maquette van het nieuwe gebouw

Nadat het schetsplan was goedgekeurd kreeg Peter de opdracht van de Minister van Financiën voor de bouw van het nieuwe Hoofdpostkantoor van Paramaribo.

In juli 1957 vond de aanbesteding plaats.

De eerste steen van het nieuwe gebouw werd gelegd op 6 september 1957. Ruim drie maanden daarna, op 23 januari 1958, kon de Postrij reeds tijdelijk haar intrek nemen in de nog in aanbouw zijnde linkervleugel.

Nadat ook de afdeling Postpakketten en de daaraan verbonden afdeling van de Douane waren overgekomen, werd op 6 juli 1959 de eerste officiële installatie van de Postrij in de rechtere vleugel van het gebouw verricht door de Minister van Financiën, Dr. J. Sedney.

Op 12 augustus 1959 volgde het Domeinkantoor en op 14 november van dat jaar het kantoor van de Ontvanger der Directe Belastingen, terwijl in de maand december van hetzelfde jaar de Postspaarbank de haar toekomstige plaats in de linkervleugel heeft ingenomen.

De officiële ingebruikneming vond plaats op 15 januari 1960

Op de volgende pagina's zien we de voortgang van de bouw van het Postkantoor.

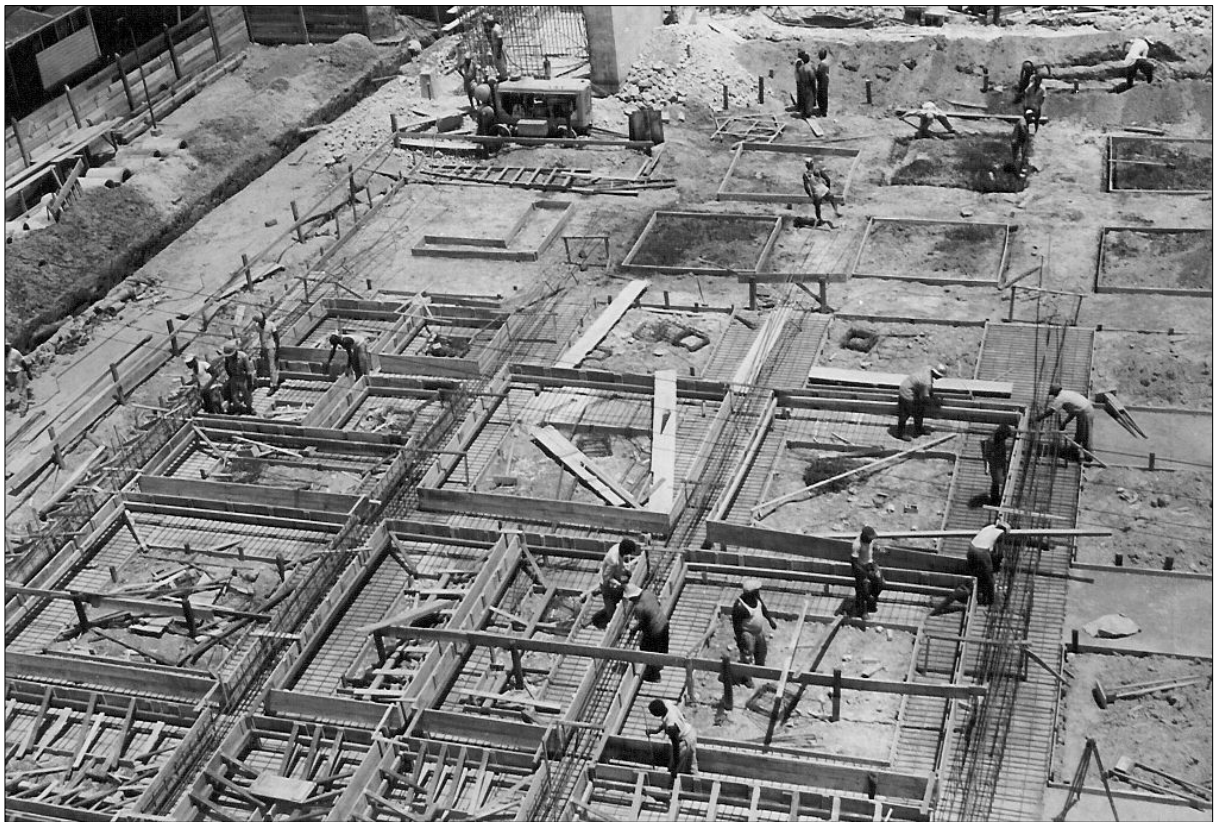

De linkervleugel en de toren in aanbouw

1 april 1958

De linkerzijgevel en de achtergevel

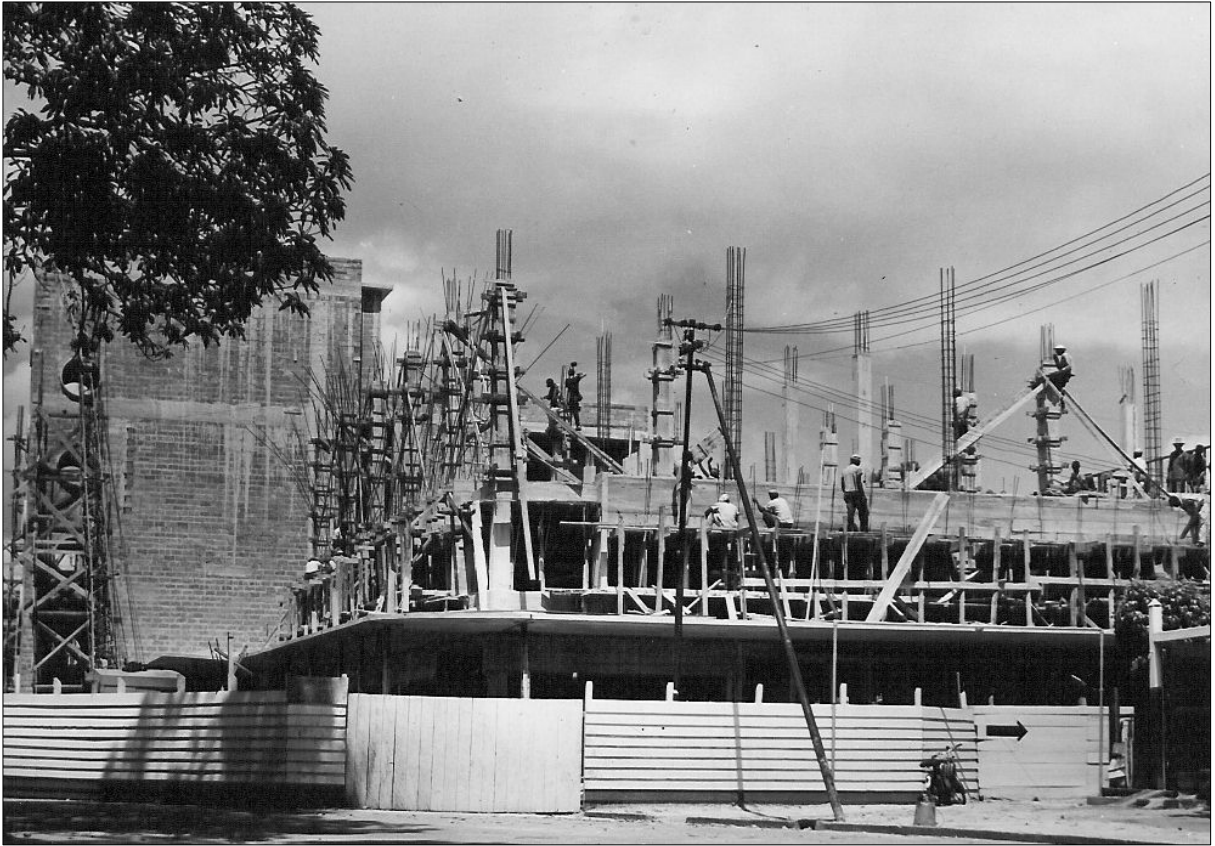
Fundering voor de rechtervleugel

1 april 1958

De linkervleugel komt uit de steigers

1 juli 1958

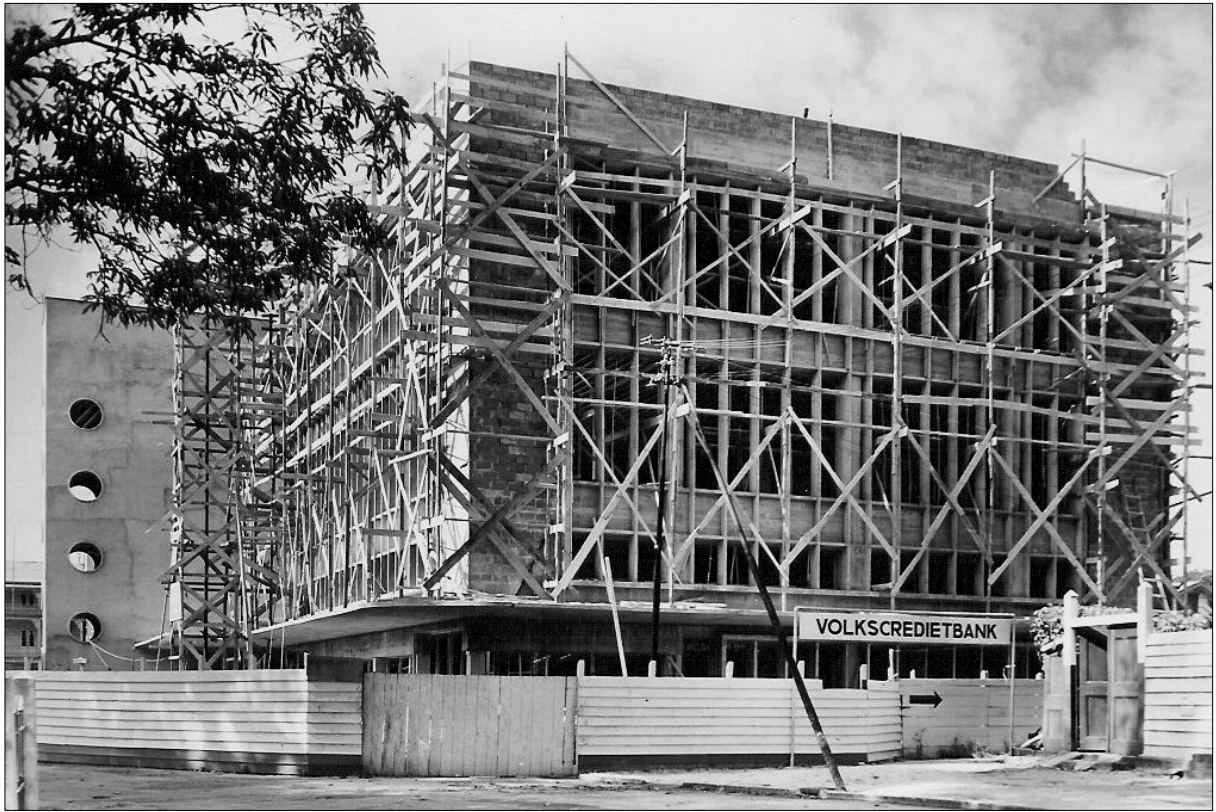
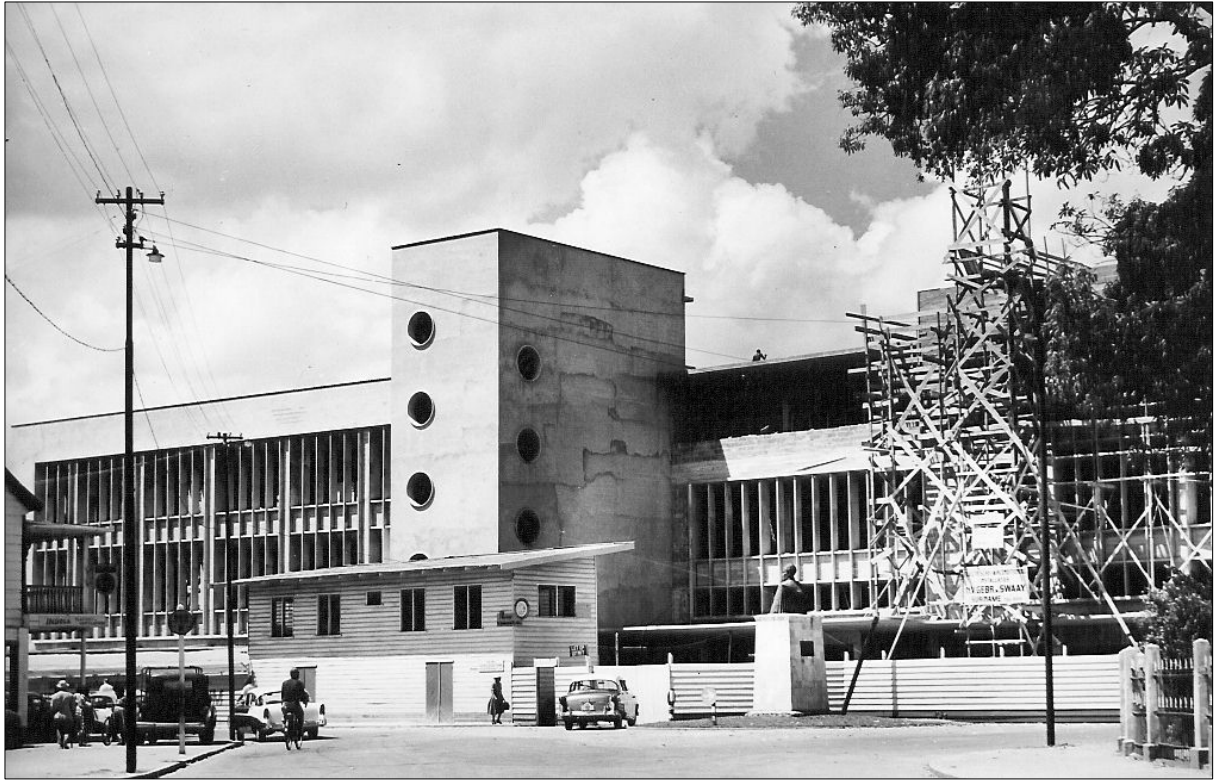
Bouw van de rechtervleugel

1 juli 1958

De linkervleugel uit de steigers

1 november 1958

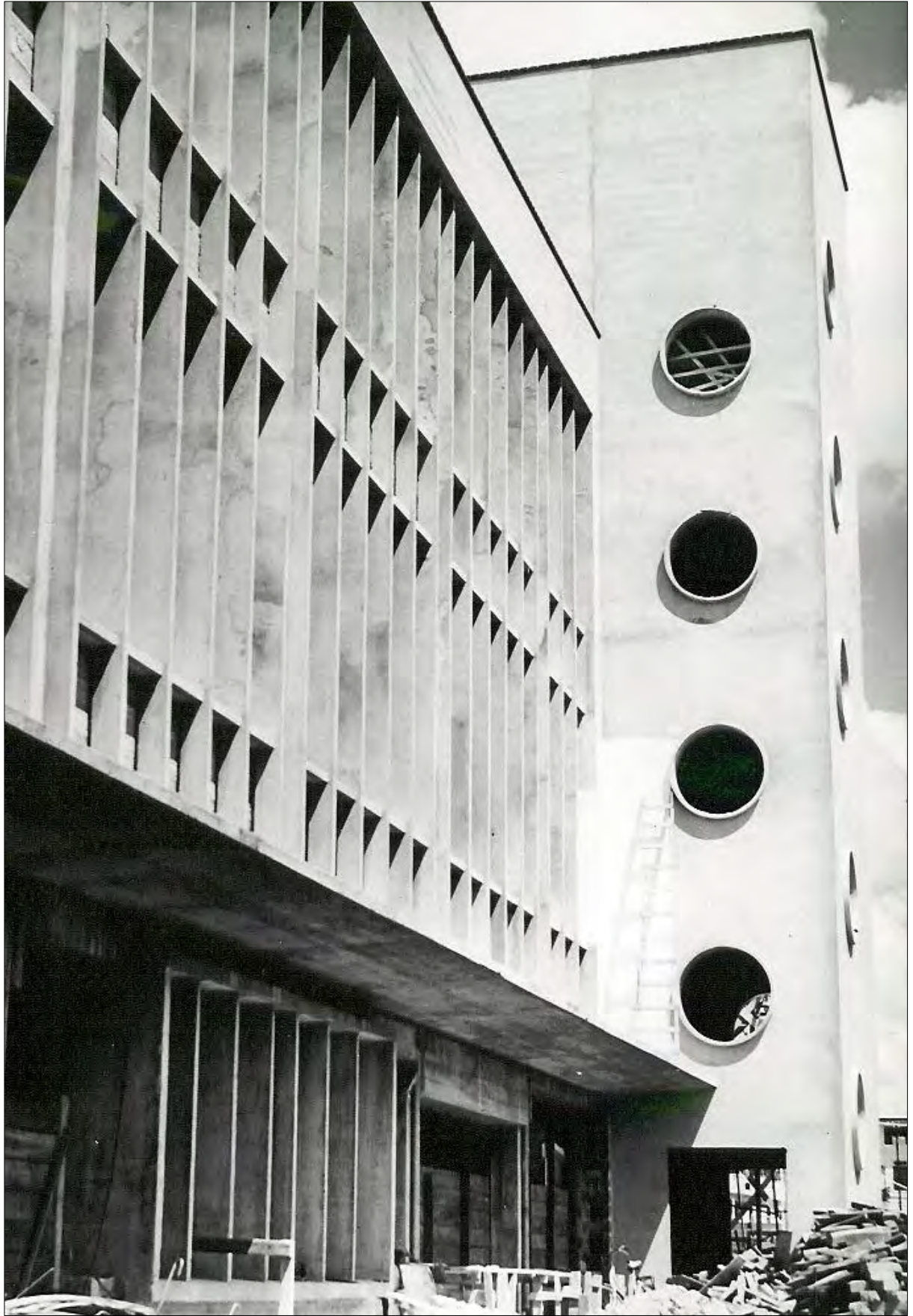
De rechtervleugel in de steigers

1 november 1958

Het bouwwerk in het straatbeeld gezien vanaf het Kerkplein

16 november 1958

Linkervoorgevel met toren

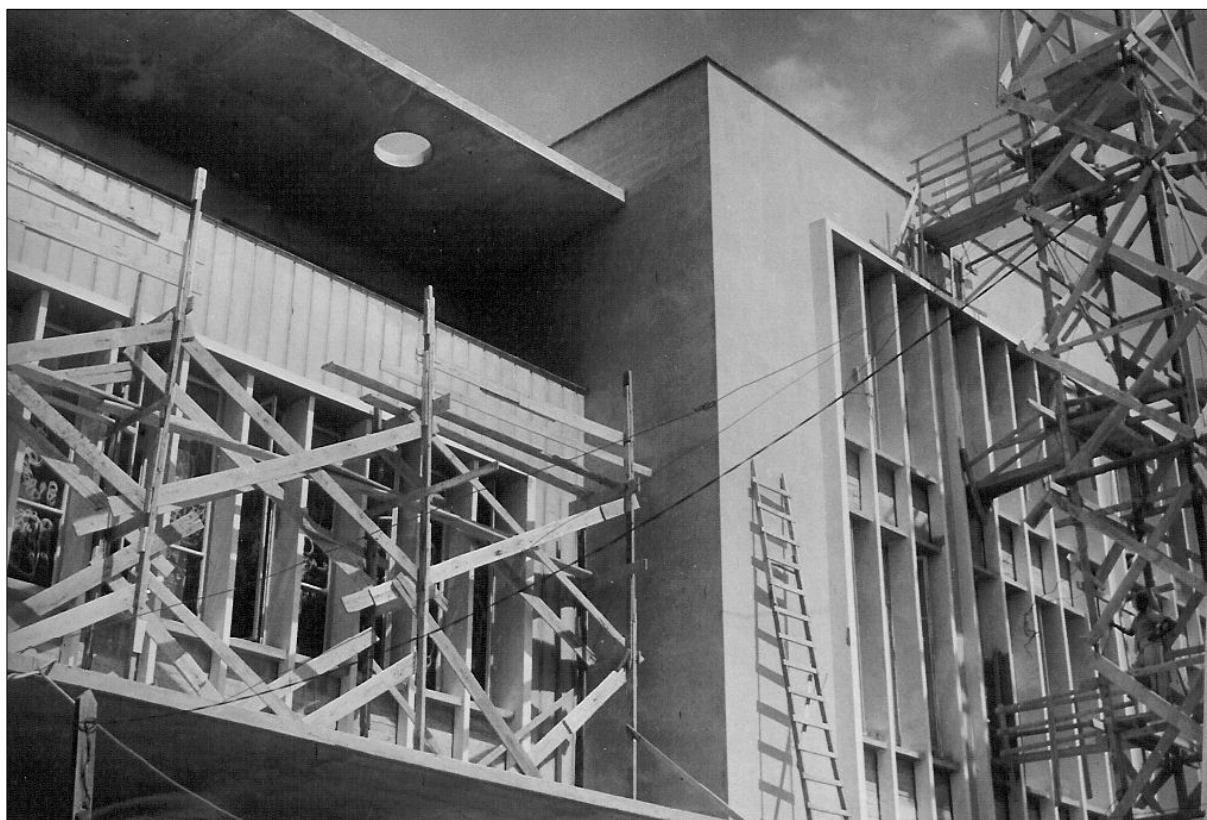

Linkervoorgevel

De vensters worden afgewerkt

1 maart 1959

De rechtervleugel met terugliggend gedeelte naast de toren

1 maart 1959

Vooraanzicht

Rechterzijaanzicht vanaf het Kerkplein

15 juni 1959

Linkervleugel van het gebouw

Linkerzijgevel aan de Keizerstraat met de achterzijde

15 juni 1959

Bijna klaar

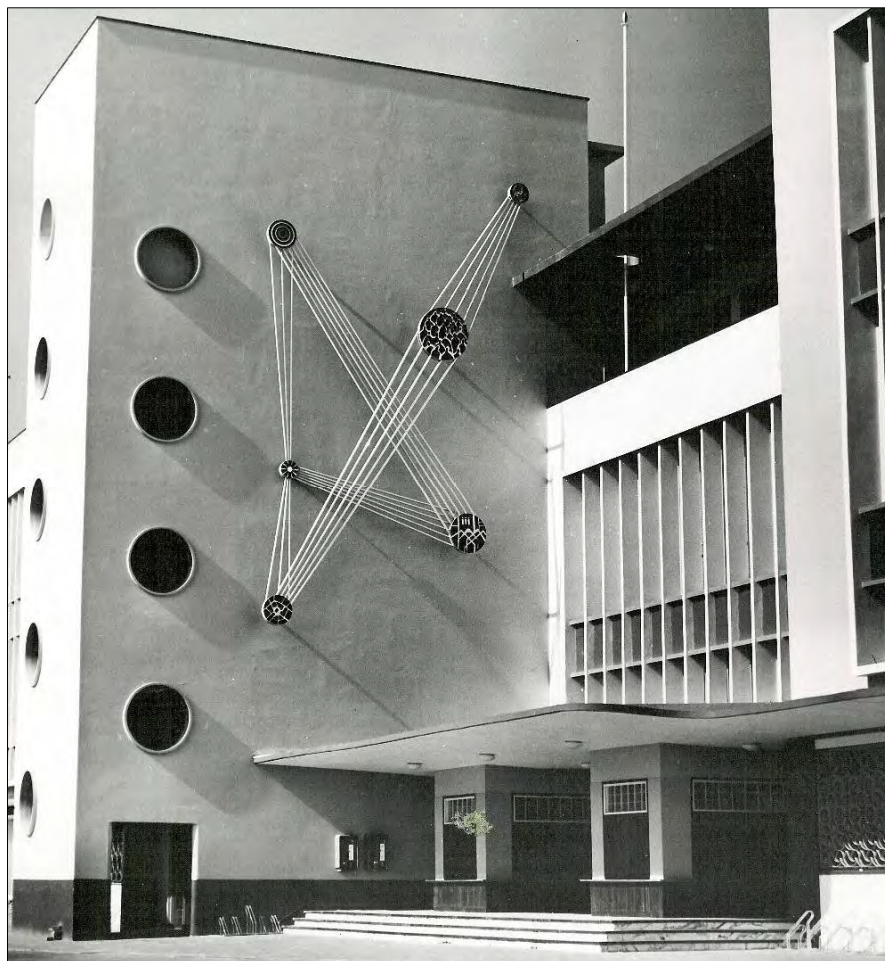

15 juni 1959

Overzicht van het gebouw

Op de voorgrond het standbeeld van Simon Bolivar, de Venezolaanse vrijheidsstrijder.

**De rechtergevel
van de toren met
een kunstwerk,
ontworpen door
Nic. Loning**

Symbolische
voorstelling van de
verbindingen tussen de
diverse centra in de
wereld.

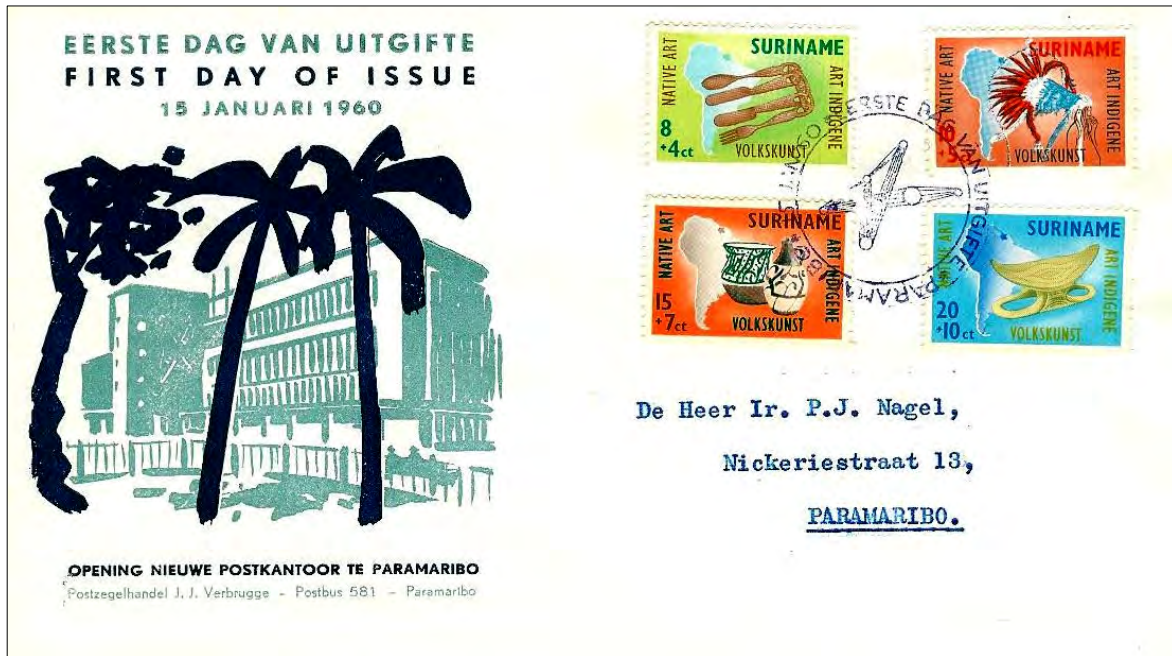
Onder de luifel
bevinden zich de
postbussen.

Het fraaie smeedijzeren
hekwerk op de onderste
foto verbeeldt het
transport via land, water
en lucht.

De grote hal van de Posterij met rechts de loketten

Eerstedag envelop bij de opening van het nieuwe Postkantoor
Op het poststempel is het kunstwerk van Nic. Loning afgebeeld.

De officiële ingebruikneming vond plaats op 15 januari 1960

Links hiernaast:
Postzegels met afbeeldingen van het
nieuwe Postkantoor, uitgegeven op
11 september 1974.

Het nieuwe Postkantoor volop in gebruik

De kunstwerken

De kunstwerken van het Postkantoor zijn uitdrukkingen van de communicatie tussen werelddelen, landen, volken en mensen.

Ook wordt veelal op symbolische wijze weergegeven hoe de communicatie plaats vindt: over land, over water, door de lucht of zelfs door het heelal.

Bij het binnenkomen van de grote hal van de Posterij ziet de oplettende toeschouwer drie kunstwerken:

1. Op de wand links van de loketten is een door Nic. Loning ontworpen mozaïek aangebracht. Het is een uitgevouwen wereldkaart met de continenten en de oceanen, omgeven door de tekens van de dierenriem. Vanaf links in 't midden met de wijzers van de klok mee achterevolgens: Ram, Stier, Tweelingen, Kreeft, Leeuw, Maagd, Weegschaal, Schorpioen, Boogschutter, Steenbok, Waterman en Vissen.
2. Tegen het plafond rondom de verlichting de Maluana's van de Wayana. Zie hiervoor de volgende pagina.
3. In het hekwerk van het balkon boven de loketten zijn vier rechthoekige fraai bewerkte teakhouten panelen geplaatst die uitgesneden zijn door Bosnegers.

De Maluana van de Wayana

De Wayana is een indianenvolk dat aan de Lawa in het zuiden van Suriname woont. Oorspronkelijk komen de Wayana uit het Amazonegebied. Vanwege de grote afstand tussen Paramaribo en het Wayanagebied en de hoge transportkosten zijn er voor de Wayana nauwelijks mogelijkheden om in contact te komen met de buitenwereld. Hierdoor leven zij tot nu toe relatief geïsoleerd.

Tijdens hun migratie naar het noorden hebben de Wayana verschillende 'wezens' ontmoet en bevochten, zo verhalen de mythen. Enkele van deze, in de Wayana cultuur zeer belangrijke wezens, worden afgebeeld op de *maluana*.

De *maluana* is een ronde houten schijf met mythische figuren, die bevestigd is tegen het "plafond" van het gemeenschapshuis van de Wayana, de plaats waar men bijeenkomt voor rituelen en andere gemeenschappelijke activiteiten.

De *maluana* wordt gemaakt van het hout van de kakantri, de majestueuze wilde kapokboom, dat in schijven wordt gezaagd. De figuren die erop worden geschilderd stellen diverse mythische wezens voor die refereren aan de geschiedenis van het Wayana volk.

De *maluana* is al eeuwen lang een reproductie van steeds dezelfde figuren, maar toch heeft iedere kunstenaar zijn eigen stijl.

Maluana's kunnen onderling verschillen door de keuze voor- en het aantal figuren die op de houten schijf worden aangebracht. Soms heeft een *maluana* maar twee verschillende figuren, soms wel tien.

De belangrijkste figuren zijn *tokokosi* en *kuluwayak*; mythische, zeer gevaarlijke rupsen en *mulokot*, een mythische vis. Naast deze 'standaardfiguren' komen ook de miereneter *alisime* en de schildpad *kuliputpë* voor, en ook vogels of kikkers worden vaak afgebeeld. Langs de rand van de schijf worden driehoekige geometrische figuren geschilderd ter versiering.

De kunstwaarde van het houtsnijwerk van de Bosnegers

Op de 2 volgende bladzijden zien we vier panelen die in de balustrade boven de postloketten zijn aangebracht. De betekenis van het houtsnijwerk dat door Bosnegers werd vervaardigd beschrijft de heer F.H.J. Muntslag in zijn boek "Pawa Paw Dindoe" de Surinaamse houtsnijkunst als volgt:

Veel jaren geleden werden de negers als slaven uit Afrika naar Suriname gebracht. Deze negers hadden de gewoonte om verschillende snij- of schildermotieven op hun woningen aan te brengen en op deze manier iets van zichzelf, iets dat hun voldoening schonk, te tonen aan de burens en vooral aan geliefden of eventueel aan mededingers en vijanden.

Ook op verschillende huishoudelijke artikelen, op deuren en korjalen komen decoraties van snijmotieven en beschilderingen voor. Omdat deze decoraties voornamelijk in het groot gemaakt werden, zoals o.a. bij de huizenbouw, noemt men dit snijwerk doorgaans Tembe (in het Surinaams timri, hetgeen timmeren betekent). Deze naam is de verzamelnaam van al het houtsnijwerk van de Bosnegers geworden.

Veel neger-slaven konden het juk van de slavernij niet dragen en zochten hun vrijheid in de diepe binnenlanden van Suriname, natuurlijk met overbrenging van hun gewoonten en kunstvormen. Deze kwamen in de oerwouden, aangepast aan de omstandigheden, tot uiting. Zo werd de vrede tussen de blanken en de negers, gesloten te Auka aan de Boven-Suriname, dermate ernstig opgevat, dat zij deze bevestigden bij de bouw van hun hutten. De geschiedenis wordt voor het nageslacht niet in letters en in woorden vastgelegd, maar in symbolische motieven aan de voorgevels van de hutten.

*Het is nog niet zo lang geleden dat het houtsnijwerk van de Bosnegers als een waardevolle kunstuiting naar de stad Paramaribo kwam en ook als zodanig werd erkend. Als gevolg daarvan werden onder meer het Stationsgebouw te Zanderij, het kantoor van Landsbosbeheer en **het Postkantoor** met bosnegersnijwerk versierd.*

In de motieven kan men iets terugvinden van liefdesuitingen in verschillende vormen, van uitdagingen en bevestigingen, kortom van alles dat het gemoed van de mens tot uitdrukking wenst te brengen.

Het is niet zo dat deze kunstuiting alleen maar iets met het persoonlijke zieleleven van de kunstenaar te maken heeft, zoals velen beweren. Dat zou erop neerkomen dat alleen de kunstenaar zijn werk kan verklaren en niemand anders er verder iets van zou begrijpen. Het is te vergelijken met het werk van een componist. Hij componeert op grond van zijn innerlijke belevenissen en eeuwen na hem wordt zijn werk door anderen uitgevoerd die hem niet eens gekend hebben. Toch brengt men diezelfde noten ten gehore, rekening houdende met de wetten van de muziek. Het is dus wel juist, dat anderen niet in dezelfde gemoedstoestand kunnen komen als de kunstenaar meemaakte, toen hij zijn werk vervaardigde, maar zij zullen vanuit de buitenkant van het werk wel degelijk iets herkennen dat ook in hun gevoelsleven speelt.

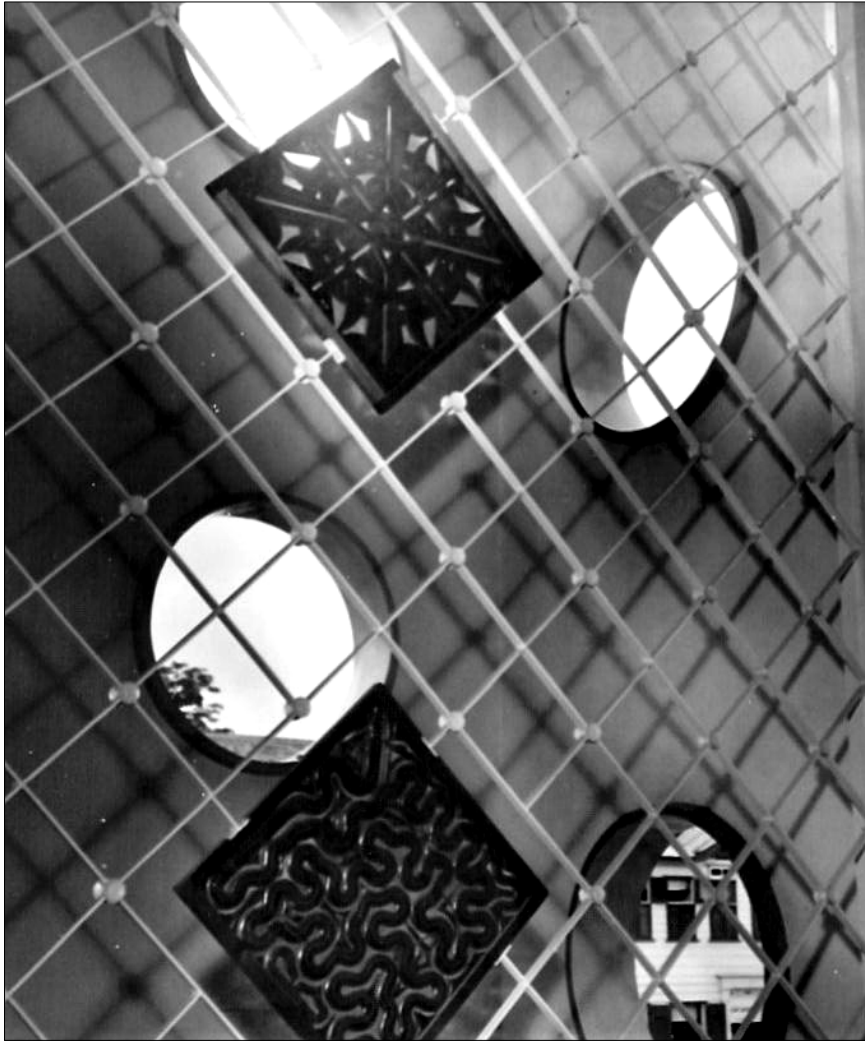
Waarom zou de oude Afrikaanse kunst dan geen morele waarde hebben in deze tijd? Het niet-ervaren van de zielebelevissen van de kunstenaar heeft niet tot gevolg dat zijn kunst geen waarde heeft voor de wereld na hem. De motieven hebben nog steeds hun oude betekenis, zoals het oude alfabet nog steeds gebruikt wordt. En door toepassing van het snijwerk kan deze oude kunst ook in deze tijd tot leven gebracht worden. Zoals een dichter in de oude tijden zijn geliefde bezong, zo draagt de moderne wereld na hem hetzelfde dichtwerk even levendig en in dezelfde uitvoering voor, ook al zijn de gevoelens misschien enigszins anders.

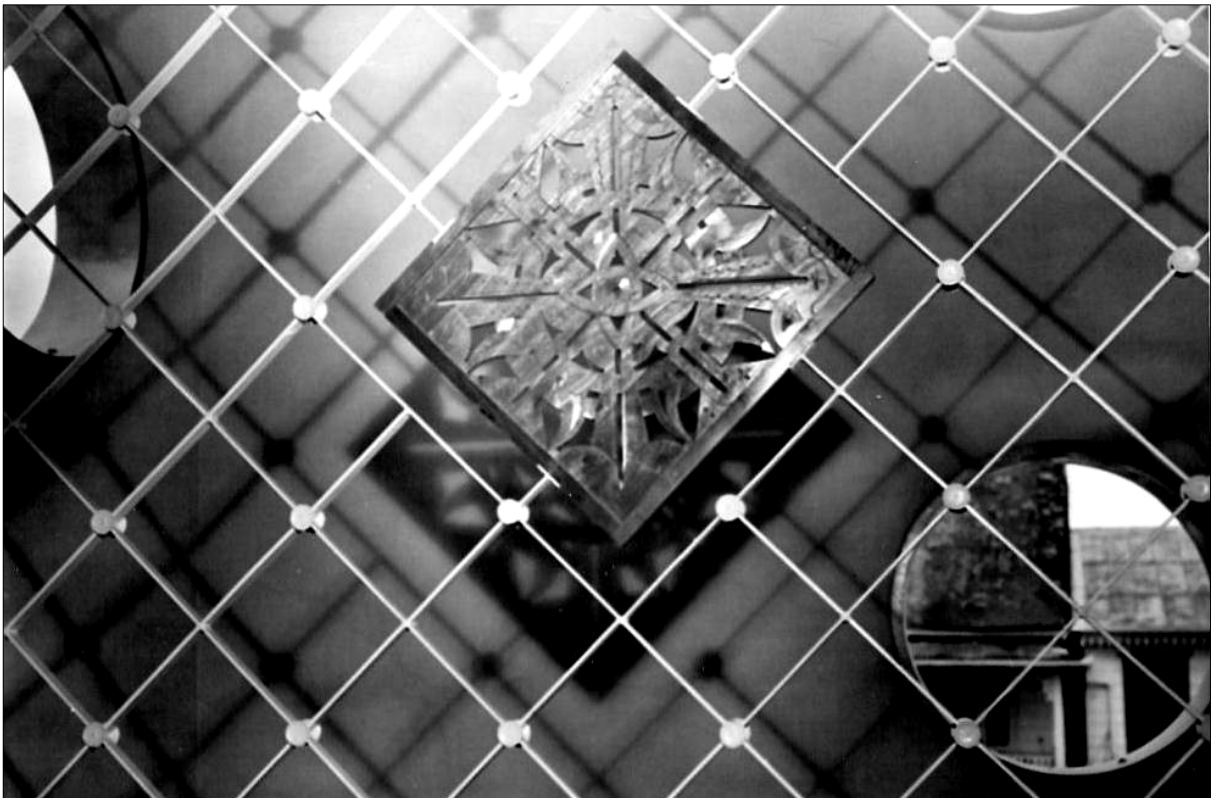
Panelen boven de loketten

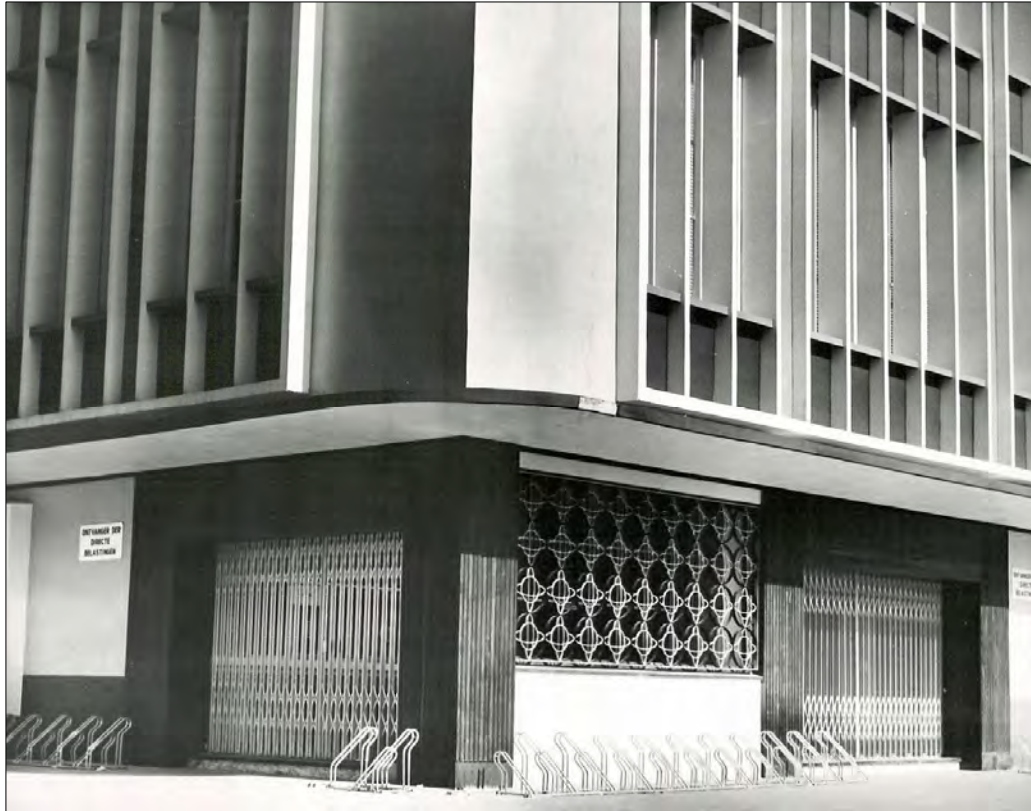
Ieder paneel is symmetrisch opgebouwd, zowel horizontaal als verticaal, waardoor er 4 gespiegelde parten zijn ontstaan.

Ook aan de binnenzijde van de toren van het Postkantoor zijn panelen met houtsnijwerk aangebracht

Fraai siersmeedwerk bij de toegang tot de Postspaarbank

Muurschildering in de hal van de Postspaarbank

Een uitbeelding van het Surinaamse gezin (ontwerp Nola Hatterman?).

Postkantoor "Zorg en Hoop"

Het min of meer vierkante terrein waarop dit wijkpostkantoor gebouwd zou worden vroeg om een gebouw met vier voorgevels om een centrale patio, waardoor de natuurlijke ventilatie maximaal benut zou kunnen worden.

Aanvang van de bouw: bewapening en bekisting aanbrengen

19 februari 1962

Betonijzer vlechten

Onder het Postkantoor werd een waterkelder gebouwd als buffer voor de watervoorziening.

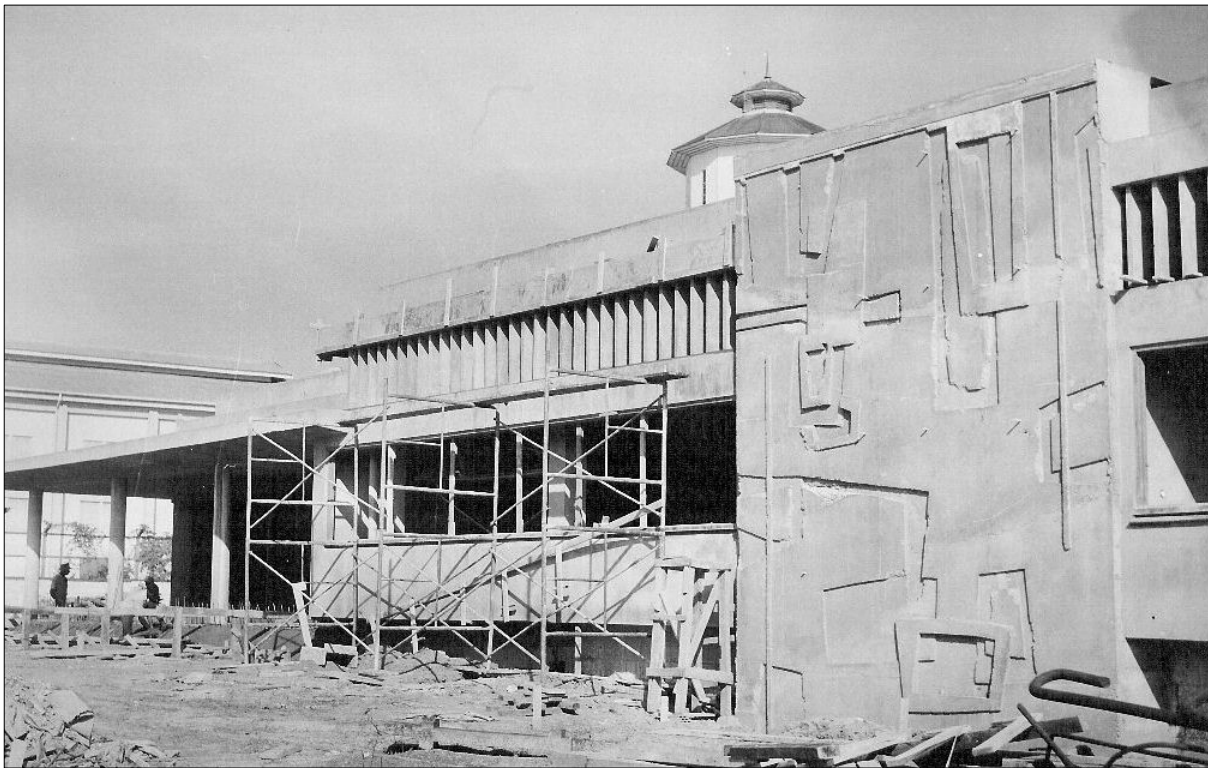
Beton storten

19 februari 1962

Linkerzijgevel met rechts de hoofdingang

De watertoren van Paramaribo steekt boven alles uit.

Detail van de linkerzijgevel met reliëf

De reliëfs van de gevels zijn ontworpen door Nic. Loning, zie ook de pagina hiernaast.

december 1962

Detail van de hoofdingang

december 1962

Het gebouw, met de kleurrijke vlakversiering in reliëf aangebracht, is gereed

Opening 16 maart 1963

De “Nieuwe Centrale Markt” van Paramaribo

De benedenverdieping met de architect op de voorgrond.

Op deze begane grondvloer is de versmark voor groenten, fruit, vlees en vis.

In juli 1959 kreeg Peter de opdracht van het gouvernement een ontwerp te maken voor een overdekte Centrale Markt met 950 standplaatsen, verdeeld over 2 verdiepingen.

"De nieuwe Centrale Markt" van Paramaribo was constructief geen eenvoudige opdracht".

De markt moest aan de Surinamerivier worden gebouwd. Deze rivier heeft in de stad nog grote eb- en vloedverschillen en een stroomsterkte van bijna 5 m/sec.

Het water kan daar soms wel 15 km per uur stromen. De kadeconstructie zonder bouwwerk is al, zoals civiel technici dat noemen, een "kunstwerk!"

In september 1962 werd het bouwplan ingediend bij de EEG in Brussel.

De bovenverdieping met op de voorgrond de trapopgang

Na goedkeuring werd het project gefinancierd met EEG-gelden uit het ontwikkelingsfonds, waarbij speciale eisen werden gesteld.

Bij de bouw van de markt moesten zoveel mogelijk Europese materialen worden gebruikt.

Wegens deze eis werd besloten om, in het zo houtrijke Suriname, te kiezen voor in Nederland gefabriceerde driescharnierspanten, uit vuren hout samengesteld. Dit zijn Nemaho spanten, vooraf gelijmde houten spanten, geïmporteerd uit Nederland (Varsseveld).

Een grote dubbele boog met veel ventilatie in het dak overspant een betonnen verdiepingvloer voor droge handelswaar.

Deze Markt is gebouwd in de periode dat Peter zijn werkzaamheden in Suriname vanuit Nederland begeleidde.

Opgeleverd in 1969

Hollandse Bank Unie N.V. (thans RBTT Bank)

De HBU Bank

Deze bank ligt aan het Kerkplein tussen de Wagenwegstraat (links) en de Heerenstraat (rechts). De opdracht voor dit bankgebouw voerde Peter uit in samenwerking met het architectenbureau van J. André de la Porte te Amsterdam.

De aanbesteding vond plaats medio december 1955.

De bouwopdracht werd gegund aan het bouwbedrijf J.A. van Kessel.

Hoofddopzichter tijdens de bouw was de heer den Haring.

In januari 1956 startte de bouw.

Op de foto hiernaast zien we het Onroerende Goederen-, Hypotheek- en Assurantiekantoor van: R. C. Schoonhoven, gelegen aan de Heerenstraat.

Dit gebouw werd begin 1957 verbouwd tot een tijdelijk onderkomen van de HBU.

Links op deze foto de bouwkeet van de te bouwen bank.

Het gereedmaken van de bouwplaats

Rechts zien we de bouwkeet.

10 februari 1956

Het plaatsen van damwanden en uitgraven van de fundering

20 maart 1956

De schutting om het bouwterrein is geplaatst

20 maart 1956

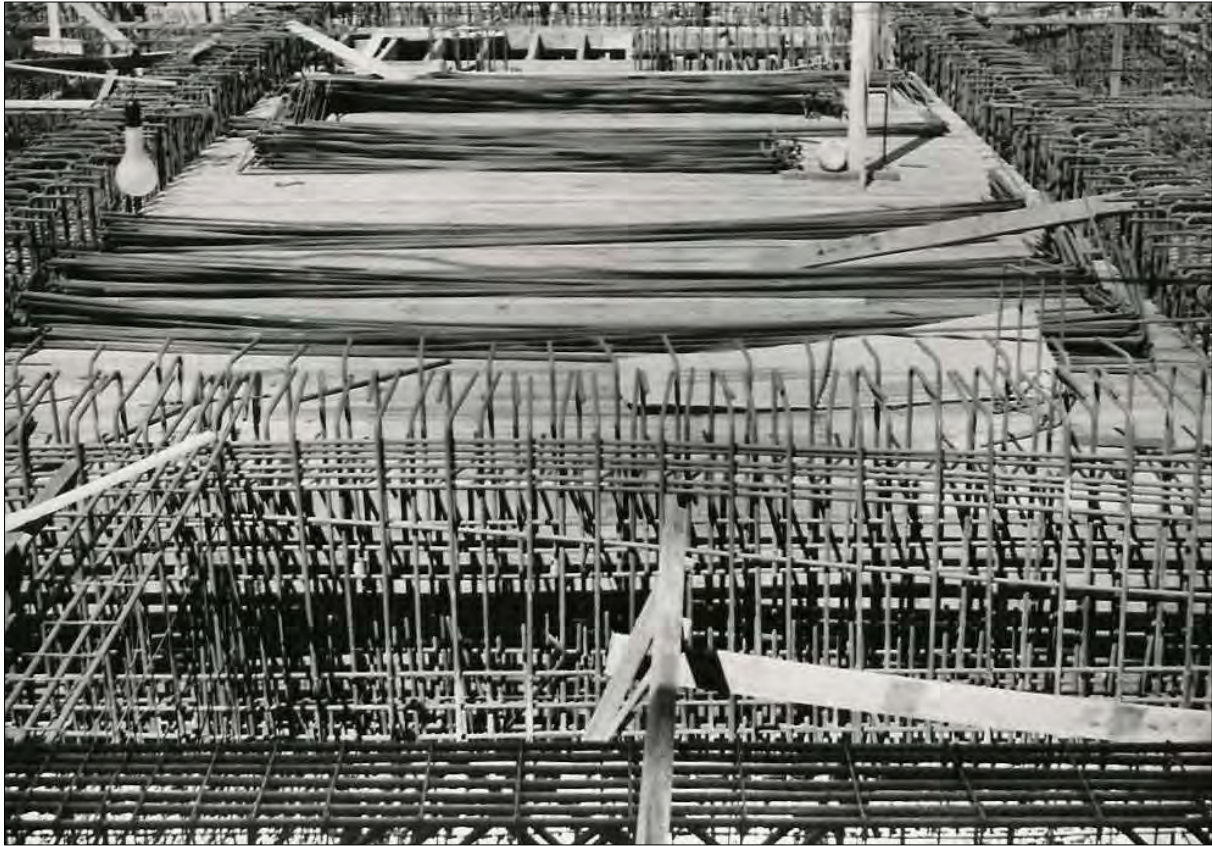
De betonwapening voor de keldervloer en de wanden

20 april 1956

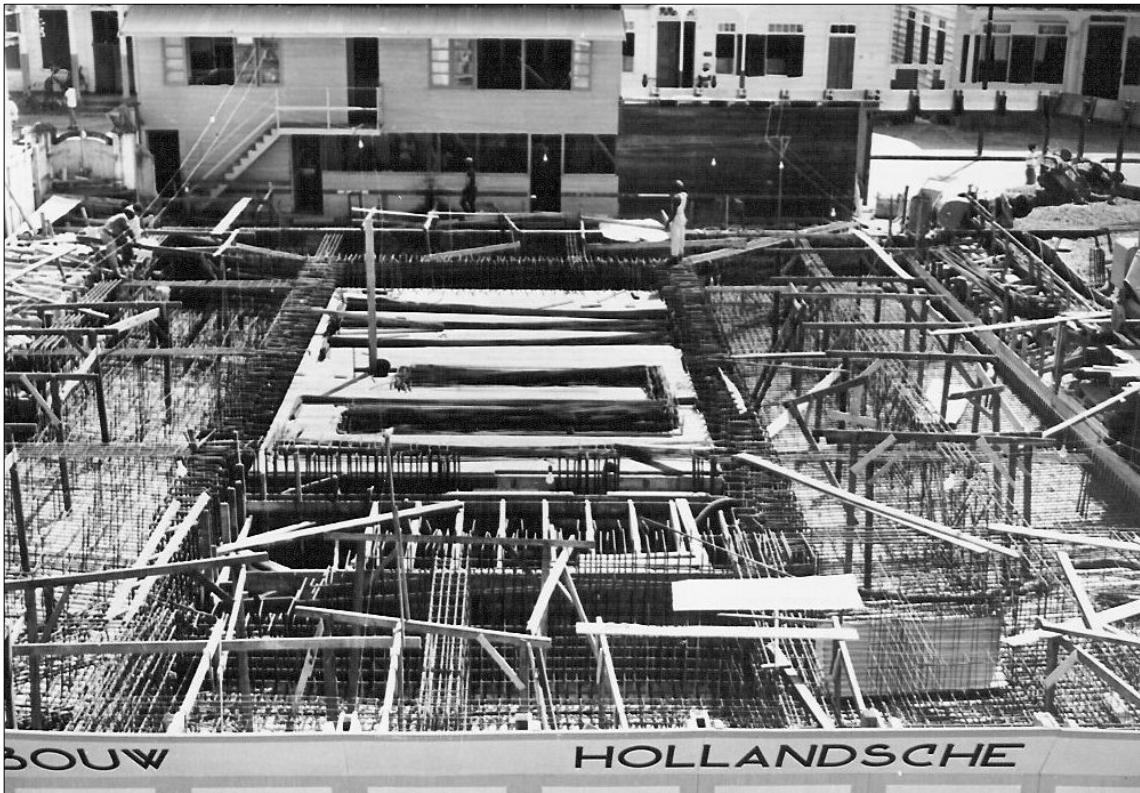
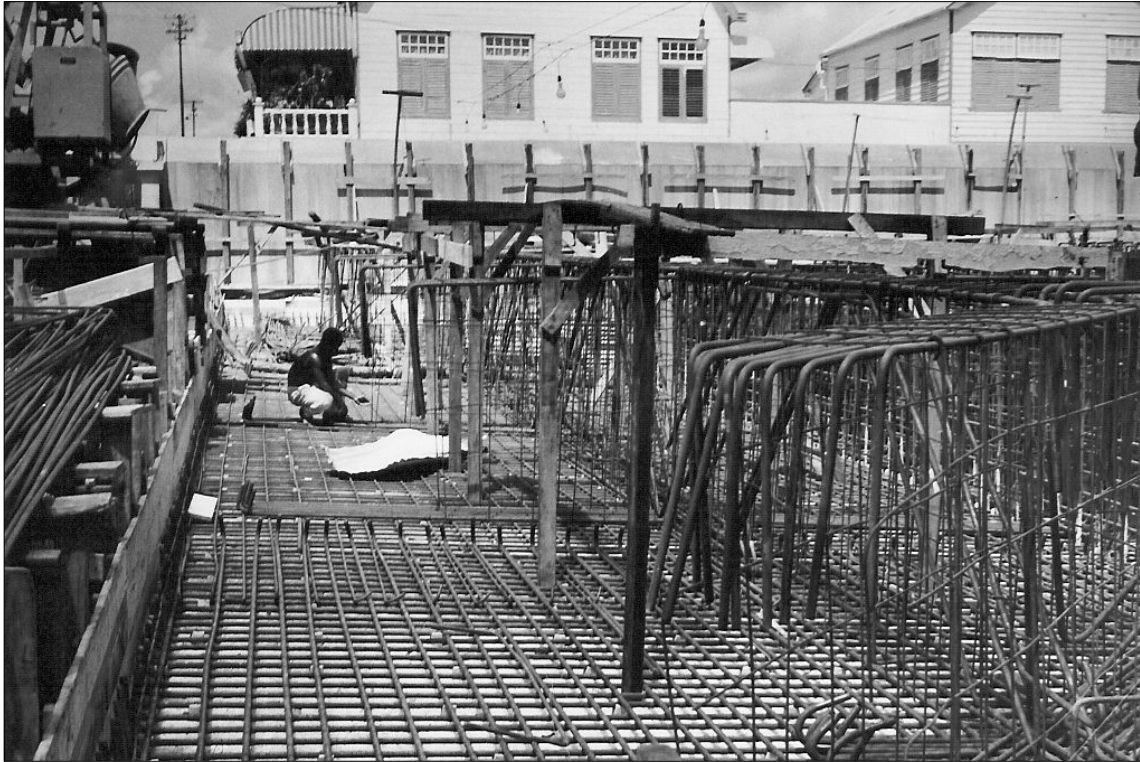
De betonwapening voor de begane grond

8 mei 1956

Het betonijzer ligt gereed voor de ijzervlechters

16 juli 1956

Een woud van betonijzer

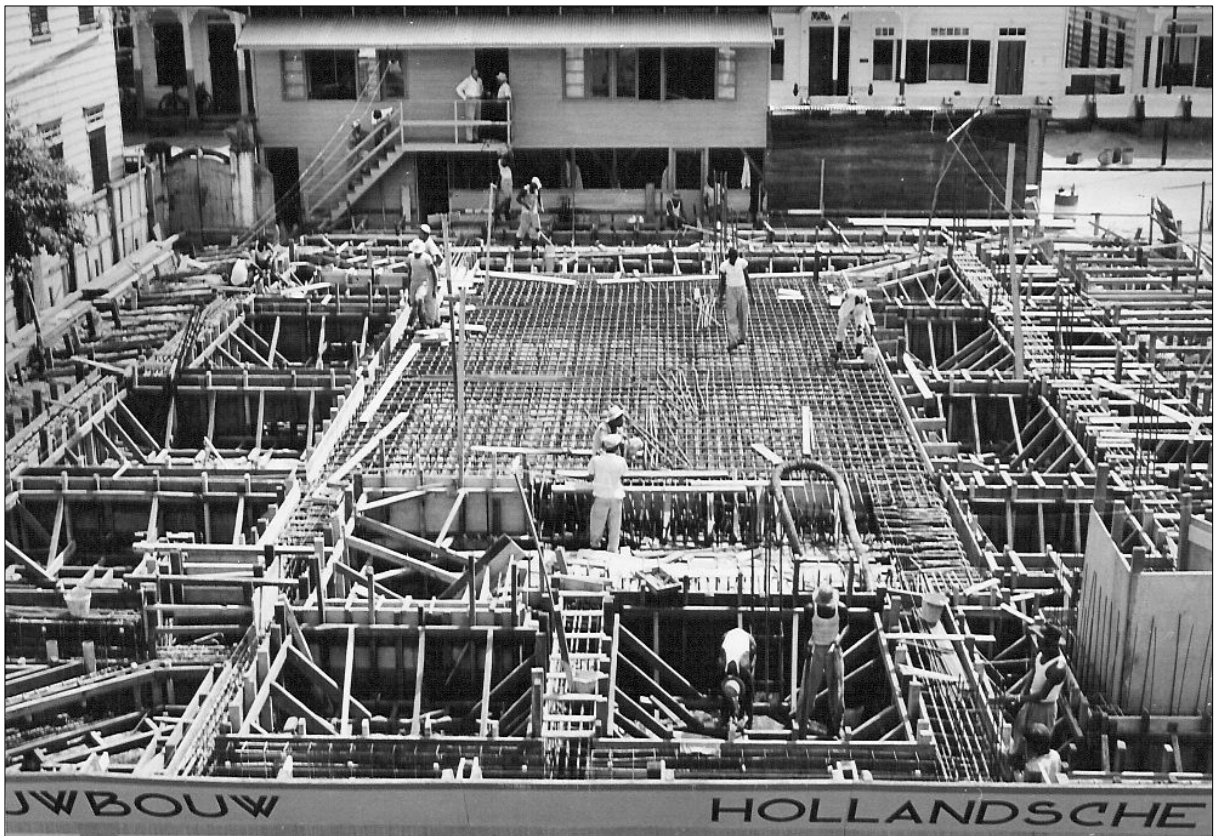
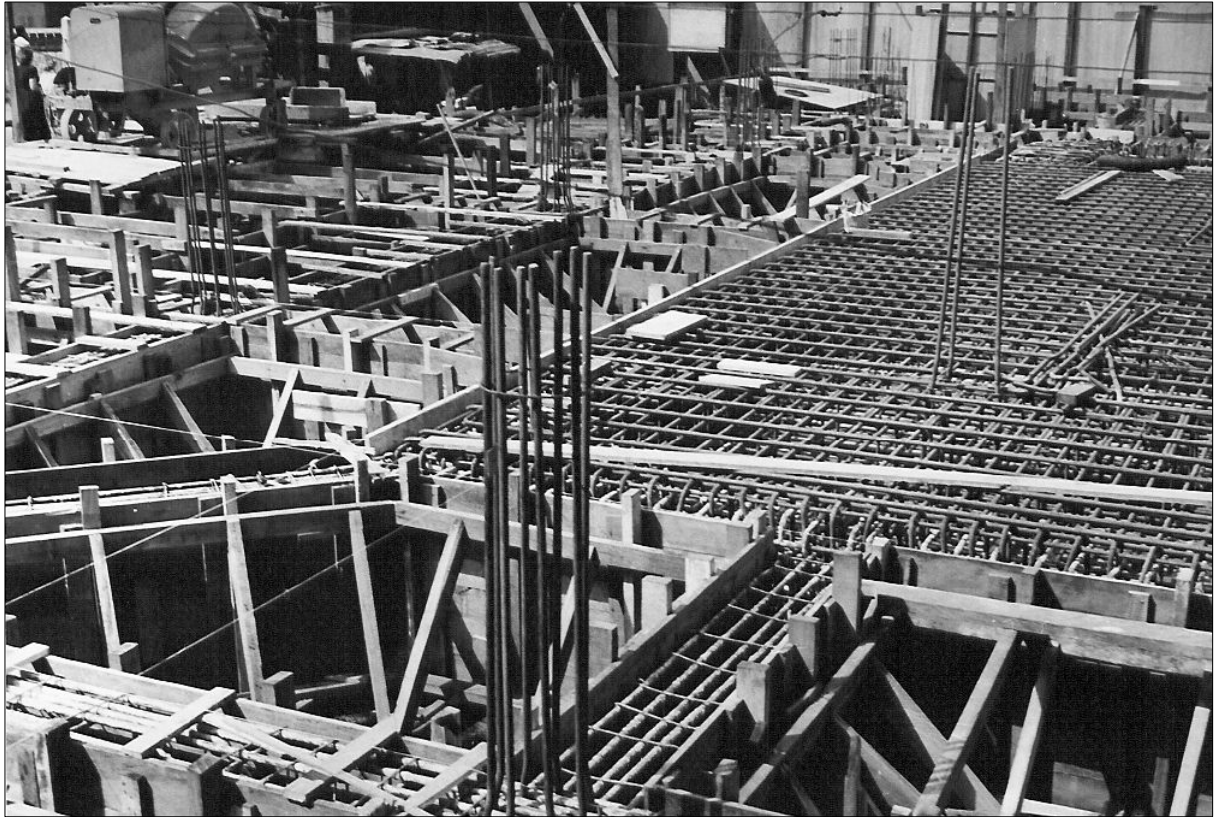
Omdat men destijds voor betonijzer zachtstaal toepaste met een trekkracht van 220 FeB moest er tweemaal zoveel betonijzer worden toegepast als tegenwoordig, nu men daarvoor hardstaal gebruikt met een trekkracht van 500 FeB (Fe = ijzer en B = beton).
Destijds kon betonijzer nog met de hand worden gebogen en nu geschiedt dat machinaal.

16 juli 1956

Het aanbrengen van de bekisting

17 augustus 1956

Gereed voor het betonstorten

17 augustus 1956

Betonstorten op de 1^e verdieping

31 oktober 1956

Links de Hervormde Kerk.

Betonstorten

Bij het betonstorten gebruikte men een grote kruitwagen op 2 wielen, een z.g. "Japanner".

31 oktober 1956

Betonstorten op de 2^e verdieping

21 december 1956

Storten met de 'Japanner'

21 december 1956

Betonstorten op de 3^e verdieping

14 februari 1957

Bouwkraan en betonmolen

Het betonstorten duurde 36 uur wegens de geringe capaciteit van de betonmolen en moest in ploegendienst worden uitgevoerd om zo een compact geheel te verkrijgen zonder overgangen.

Bij de betonmolen controleerde de opzichter de inhoud van de cementzakken op door vocht ontstane klonten. Bij constatering daarvan werd het cement afgekeurd om te voorkomen dat het beton niet de vereiste kwaliteit cq sterkte zou kunnen bereiken.

14 februari 1957

Verspreiden en verdichten van de betonspecie

Op de achtergrond de (houten) kathedraal van Paramaribo.

14 februari 1957

foto 2004

Plaatsing van de gedenksteen

22 februari 1957

OORKONDE

Heden, vrijdag de 22ste dag van februari van het jaar 1957,
 Onder de regering van Hare Majesteit Koningin Juliana,
 Levende Suriname onder het bewind van Gouverneur J. van Tilburg,
 Laat deze oorkonde, die hier wordt geplaatst in deze muur,
 Allen in het nageslacht die haar zullen lezen, saluut doen en weten:
 Nicolaas E. Rost Onnes, meester in de rechten en ruim 25 jaar Hoofddirecteur
 Der Hollandsche Bank-Unie n.v., die in Europa, Azië en Amerika thans werkt,
 Stichtte dit gebouw, bestemd tot haar eerste kantoor in Suriname.
 Cement en staal waarvan het zorgvuldig werd opgetrokken
 Hebben minder duurzaamheid dan Justitia, Pietas, Fides,
 Embleem van Suriname's gerechte handel en wandel.

Bouwmeesters van dit huis zijn J. André de la Porte en Ir. P. J. Nagel,
 Annemer is het Bouwbedrijf J. A. van Kessel, hier gevestigd;
 Nog vele geslachten mogen het in groeiende welvaart aanschouwen,
 Komende hierbinnen voor hun zaken met goede trouwe.

Uiteindelijk bouwen en hopen op der mensheid streven
 Naar vrede, vrijheid en welvaart, hebben ons hiertoe geleid.
 Indien dit streven blijft duren tot gij, Nazaten, dit weer leest,
 Erkent dan, dat ons oude pogen niet tevergeefs is geweest.

Natuurramp, oorlog en burgertwist blijven ons bespaard!
 Vrede aan allen van goede wil op een eensgezinde aard!

Opgesteld door
LOU LICHTVELD
de eerste Voorzitter der Rekenkamer van Suriname

(Lou Lichtveld publiceerde ook onder de schrijversnaam Albert Helman.)

Op vrijdag 22 februari a.s. te 17.00 uur zal door

MEVROUW M. E. ROST ONNES-DE VISSER,
 ECHTGENOTE VAN DEN HOOFDDIRECTEUR
 VAN DE HOLLANDSCHE BANK-UNIE N.V.,

*een gedenksteen geplaatst worden
 in de gevel van het in aanbouw zijnde kantoor van genoemde
 instelling aan het Kerkplein alhier*

De Directie van de
HOLLANDSCHE BANK-UNIE N.V., KANTOOR PARAMARIBO

*beeft de eer U uit te nodigen tot het bijwonen
 van deze ceremonie*

De 3^e verdieping en het dak in de bekisting

3 april 1957